

Štev. 11.

V Ljubljani, dne 1. junija.

1886.

Stepan Konzul Istrijan in Anton Aleksandrović Dalmatin,

jugoslovanska književnika.

(Konec.)

ПРОГОВОРЪ : РЪКЪ.

Принимая за отправную точку, мы не представляем себе, как бы, в будущем, мы могли бы с вами встретиться.

Kakor je razvidno že iz samih naslovov, pismeni proizvodi Konzulovi in Dalmatinovi spadajo malone vsi v književnost cerkveno, v oni dobi sploh prevladajočo. Gledé vsebine njihove z znanstvenega stališča ni in nam tudi ne more biti do kake ocene, ker je vse pač le prevod iz drugih spisov; nego spomina vredne so te knjige najprej v oziru jezikovnem. Cerkevne knjige hrvaške so namreč do tedaj bile pisane vse v jeziku staroslovenskem; pa akoravno je ta večkrat bil prirejen po narečji čakavskem, vsaj v mnogih oblikah slovenskih: to je vendar le staroslovenščina iz IX. stoletja bila za Hrvate v XVI. veku le takorekoč mrtva beseda. A kakor so tedanji reformatorji v obče odpravili mrtvi jezik latinski iz cerkve ter namesto njega uvedli živi národní, tako so

tudi naši jugoslovanski pisatelji, rekše Konzul in Dalmatin z drugovi, za svoje cerkvene spise rabili uprav narodni govor proti jeziku Cirilovemu-Methodovemu. Zato se tudi v njihovih spisih veli, na pr. v naslovu N. T., da je v „sadašnji općeni i razumni harvatski jazik stlmačen.“ Nadalje je književno delo slovanskih reformatorjev prouzročilo, da so tudi katoliki začeli bolj razvijati jednako delavnost duševno kot tem uspešnejši odboj na protestanstvo. In v tem odnošaji so spisi verskih novotarjev v Hrvatih tudi znameniti za razvoj njihove književnosti. Sicer so jeli Hrvati, pravi v Dalmaciji, Primorji, Istri in na otokih vse to bolj opuščati glagolico, kakor tudi cirilico, pustivši prvo, glagolico, naposled samo še za cerkveno bogoslužje, pa so sčasoma za izven-cerkveno porabo vsprejeli

Примимая за отправную точку, мы не представляем себе, как бы, в будущем, мы могли бы с вами встретиться.

le latinico; ali v jeziku so pisali občno razumljivem hrvaškem ter so tudi na polji nabožne pismenosti proizveli krasnih plodov, kakor so isti osobito po dalmatinskih mestih ustvarili bili toliko nesmrtnih proizvodov književnosti svetske, posebe pesniške.

Stepan Konzul in Anton Dalmatin pa sta znamenita še tudi nam Slovincem posebno zato, ker sta, kakor prav opazuje J. Marn v svoji „Knjigi Slovenski XVI. veka“ str. 12., „ker sta delovala skoro popolnoma, dasi časih tudi v bridki uzajemnosti s Trubarjem. Knjige, ki jih je spisaval ali prelagal Luter za Nemce, Trubar z drugi za Slovence, predstavljala sta ona največ po njegovih navodih ‚ljudem slovenskoga jazika‘, Hrvatom in Srbom, sedaj iz jezika diačkoga (latinskoga), sedaj iz nemškoga i krainskoga, va ili na jazyk hrvacki i srbski, s slovi ili slovni glagolskimi i cirulickimi, sedaj tudi iz laškoga (italijanskega) in v latinici. Knjigam njihovim je spisaval

Primož Trubar nemške predgovore in priporočila. V nekterih so skupaj natisnjeni vsi trije, na pr. pod nemškimi: Primus Truber Crejner, Antonius Dalmata, Stephanus Consul Histrianus; pod slovanskimi bodisi v cirilici bodisi v glagolici pa: Primuž Truber Kranac, Anton Dalmatin, Stipan Konzul Istrijan. Tudi njihove slike se nahajajo sem ter tja po bukvalih in posebe.“

Zato pa mi Slovinci, kateri se uprav letos spominjamo tristoletnice smrti početnika naši književnosti, Trubarja, in sodrugov tedanjim književnikom hrvaškimi in srbskimi, Konzula in Dalmatina, — mi, prijatelji jugoslovanske zloge ter uzajemnosti vseslovanske, pravimo združeno s Primožem Kranjcem, Antonom Dalmatinom in Stepanom Istrijanom (po Katekizmu njihovem 1561) onim, koji nas umejo: „Predraga bratja v Isukrstu! Mi vas prosimo, da ovo naše prvo delo, tumačenje i štampanie od nas sada za dobro vazmite. — Umiljeni sluge vaši . . .“

Andrej Fekonja.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Mej tem je dijak Vid stikaval po grajskih hodnikih in kotih. Pri marsikaterih vratih prijemal je kljuko ter hotel odpreti. Ali vse je bilo trdo zakleneno. Konečno je šel pred grad ter lazil okrog zidov, skrbno opazoval visoka okna, če bi kje ne ugledal krasnega obraza preljube gospé Ane Rozine. Ničesar ni ugledal. Po razpokah v zidu tičali so vrabiči ter grdo kričali. Nekoliko kavk in nekaj sokolcv zibalo se je po zraku, a drugega življenja ni bilo niti videti, niti čuti.

S tožnim srcem sedel je dečak ob rob grajskega jarka ter se zamislil tja v dol. Časih se mu je dozdevalo, kakor bi čul globoko pod seboj v dolini peket konjskih kopit in glas vesele družbe. A če je bolje poslušal, ni čul niti konjskega kopita, niti človeka! Ondi pri zidu je slonela stara hruška, ki je s svojim mogočnim vejevjem objemala še bolj staro zidovje. Rumeno se ji je listje, a ond malone v vrhu rumeno se je tudi nekaj dozorelega sadú.

„To je hruška Gospodičina“ — izpregovoril je dijak sam pri sebi, „in zgoraj pri vrhu visi jih nekaj rumenih! Kdaj je že nisem pokusil, hruške Gospodičine!“

Vzdihovaje je odtrgal pogled od zrelega sadú ter zopet pričel zreti v tihi dol.

„Doma smo je tudi imeli! Nagnena je bila na malo hišo domačo, in jeseni je cepal zlati njen sad na slamnato streho. A še veliko več ga je segnilo na deblu, da ga ni mogel zaužiti ne človek, ne sršen, brenčeč po vejah!“

Poslušal je z nova v dol, in sedaj se mu je zdelo, da je čul prav gotovo, kako je bilo konjsko kopito ob kamen. Pa zopet se je prevaril, ko je poslušal bolj vestno, ni bilo čuti ničesar.

„In jaz tudi vem, čemu da mora segniti hruški Gospodičini sad na deblu, še prej nego je dozorel. Stari oče mi je pravil in vse povedal. Ko je naša sveta Porodnica — tu je napravil dijak znamenje križa — bežala pred kraljem Herodom, da ji ni umoril presvetega Odre-

šenika — tudi tu se je dijak pobožno prekrizal — prišla je s svetim Jožefom v široko puščavo. Veliko žejo je trpela božja Porodnica, in žejo je trpel sveta Odrešenik. Tudi sveti Jožef je bil žejen, a vrelca ni bilo in pod pekočim solncem je vse koprnelo. Tam na meji dežele Kanaan in dežele Egipta stala je hruška Gospodičina. Njene veje pa so bile nasute z zlatim sadom, da so se kar šibile. A te veje so bile visoko od zemlje, in sveti Jožef, ki sta ga morila lakot in žeja, bil je slaboten, da ni mogel na ošabno drevo. Moj Bog, kaj bi bilo, če bi sedaj prišel gospod Jurij Ljudevít. Umoril bi me in umoril bi tudi mojega dobrega gospoda viteza Janeza!“

Zopet je vzdihoval dijak, in polastila se ga je čudna tesnost, da mu je silila solza v oko.

„Saj ga ne bo, gospoda Jurija Ljudevita! Pri cesarji je gotovo; in če pride, čul bom poprej njegovega konja, da bomo z lahka pobegnili v gozd zeleni. In tedaj je izpregovorila Marija Devica: Hruška Gospodičina, usuj svojega zlatega sadu na zemljo pod seboj, da ga bode zaužil sveta Odrešenik, da si žejo utolažim, jaz, njegova sveta mati, in da se uteši tudi moj preljubi mož, sveti Jožef! Kaj ti odgovori na to hruška Gospodičina? Ošabna hruška Gospodičina odgovori: Dvesto let stojim že tu na meji dežele Kanaan in dežele Egipta. In še vsako leto sem iz svoje moči obrodila toliko sadú, da so ga veje komaj nosile in da je tica puščave bila uverjena, da sem posuta z živim zlatom. In vsako leto se je usedala tica puščave na zelene moje vrhe in raztezala je blesteče svoje koló, ki se žari živejše od jutranje zore! In vsako leto je bil moj sad samo nji, mnogobojni tici puščave in drugemu nikomur! Vam ga pa ne dam, vam beračem, ki mi bosonog in z raztrgano obleko kradete senco predragega mojega drevesa. Tako je govorila šopirna hruška Gospodičina!“

„Ali ni bil to krohot gospoda Jurija Ljudevita?“
Dijak Vid se je dvignil kviško. Napel je svojega sluha

moči, a zopet ni mogel ničesar začuti. Sedel je na zeleno rušo ter govoril sam sebi:

„Sapa brije mej vejami in menil sem, da je to krotot pijanega gospoda Jurija Ljudevita. Ali ta leži sedaj kje pod cesarsko mizo in je pijan od najboljšega vina, ki si ga moremo misliti! Tedaj pa je prvič izpregovoril naš preljubi gospod Jezušek: Hruška Gospodičina! Ti nisi hotela pripoznati svetega svojega Boga. In več ti je tica puščave in več tvoj sad od Tvojega Boga! Tako se naj zgodi, da ti zgnije sedaj vsakoletni sad pred dozorenjem, da boš ostudna, kakor je ostuden gobavi bolnik v puščavi! Samo pri vrhu ti naj ostaje nekaj rumenega, sladkega sadja, da se boš spominjala, koliko dobrega bi lahko obrodila bila, če bi živela v strahu božjem! To so bile prve besede, katere je izpregovoril naš gospod Odrešenik, potem ko je bil postal sin človeka! In hruška Gospodičina občutila jih je težko; hujše so ji bile od toče, ki časih raztolče zelena polja. Hipoma ji je izginil zlati

sadež in pocepal ji je v trenotku z zelenih vej, kakor bi jo bil otresel in pretresel najsilnejši vihar puščave. Pričela je solze točiti hruška Gospodičina, solze radi svoje revščine. Zbrale so se te solze v studenec, ki je pri njenem deblu privrel iz kamnite zemlje, da se je napil hladne vode sveta Odrešenik, da si je z njo žejo utolažila njegova sveta mati, naša Marija Devica in njen sveti mož, sveti Jožef! Čuj, ali bi bil to meča žvenket, če se zadene jezdecu ob ostrog?“

„Ničesar ni! Samo strah me je tako preobvladal, da se tresem pred vsakim listom, ki ga sapa odnaša z veje! Od tedaj pa zgnije vsako leto hruški Gospodičini sad na veji, še prej, nego je dozorel; samo pri vrhu ga ji nekaj ostaje, da ji vedno živi v spominu, koliko dobrega bi lahko obrodila, da je rasla v strahu božjem! Tudi tu gori je nekaj rumenih, in najbolje bo, če splezam po nje, da jih ne ogloje mrčes!“

Ustal je, da bi splezal na drevo. —

(Dalje prihodnjic.)

Ptica.

Na stáro lipo sred vasí
Je ptica priletéla;
Usedla se na vejico
Ter pesen je zapela:

„Kako sem srečna ptica jaz!
Iz tuje sem dezele
Čez mórje, plan in hrib in log
Dospela v kraje té le.

In z mano zvest prišel je drug,
Da tu gojila bova
Mladičev nežnokrilih rod,
Ker pómlad že je nova.“

Zamišljeno pod lipo pa,
Dekletce tici deje:
„Oj srečna, ptičica, si ti,
Ki poješ iznad veje!“

A mani je srce bolno,
Obup u njem mi vlada,
Oj proč pomladi že je sen,
Pomladi žarna nada.

Žalujem že pomladi dve
Brez miru in pokoja;
Ne more najti si nikjer
Zavetja duša moja.

Oh ni, oh ni še vrnil se,
Kar šel je v boj krvavi!
Še vedno, oh, ga ni nazaj,
Še vedno je v daljavi.

Oj, ptičica, povej, povej!
Si videla junaka,
Pri katerem moje je srce,
Pri katerem želja vsaka?“ —

In ptica je zapela spet,
Pa ne več pesni krožne;
Oj žalostni glasovi so,
Glasovi pesni tožne:

„Letela čez ravnó polje
V domače jaz sem selo;
Junakov tam je sto na sto
Oj meče zavihtelo.

Najhrabreje se on boril,
Povsodi bil je prvi —
A pal je borec hrabri tam,
Oh, tam ležal je v krvi.“ — —

In urno ptičica drobná
Po zraku je zletela — —
A deva solzice točeč
Od dne je bolj bledela.

J. Kalčič.

Kar mníte vi

(Ruski zložil Fedor Ivanovič Tjutčev.)

Kar mníte vi, to ní príroda —
Temán, brezdušen ní obraz:
Lastná ji duša in svobóda,
Lastná ljubav je, lásten glas.

Pogléjte líst, cvét na drevési!
Je li vrtník ju prílepil?
Zorí li plod v rodném telési
Le od zvonánjih, tujih síl?

Oní ne víde in ne slíše,
V tem svéti kot v temí živé,
Za njé i solnce pač ne díše,
Življenja v mórji ni za nje.

V njih dušo žarki pot vzgrešili,
Njim v grudih pómlad ní cvetlá,
Njim gózdi niso govoríli,
Njim, néma zvézdna noč bila.

Vihár, z nezémskimi jezíki
Vznemírjajoč lés in vodé,
Nikdár v prijateljski obliki
Ni segal v mrtvo jim srcé.

Njih krívda ni. — Pojmí če móre
Glas orgelj človek gluhoném!
Če usta matere govóre,
Celó ne vzplane duša v njem!

Fr. Gestrin.

Ruske narodne pesmi.*)

IV.

Véter véje, véter bujen,

Da se drévje klanja;

Oh kakó teró mi srce

Kruta žalovánja!

Léta si gubím otóžno

V jadovánji vróčem,

Samo tákrat mi vzlehnéje,

Če srčno pojóčem.

Sólza ne pomóre sréči,

A vzlehní se tóga —

Kdor je srečen bil le hípec,

Níkdar ne zabó ga.

Vender nékim je predóbra

Kriva moja sréca;

Sréčna li je zél samótna,

V pušči zlej medléca.

V pušči trpkéj, nerošéna

V létinskej vročini?

Teško, teško brez ljubímca

Zíve se v tujini.

Brez ljubímca se ne najde

Ni radóst ni sréca:

Brez ljubímca ni veselja,

Svét je kakor jéca.

Kdé si, mili črnoóki?

Kdé si, ljubček? prídi!

Kák brez tebe jaz gorjujem,

Prihitévši vídi!

Poletéla jaz bi k tēbi,

Da imam peruti,

Da bi videl, kák brez tēbe

Sahnem v bēdi ljuti.

Kóga li naj se oklénem

V hudem svojem žalji,

Ko mudí se mój mladénič

V neprijaznej dálji?

V.

Junák.

Rád b' se javor dvigal — vóda

Mu korén razjéda,

Rád kazák se veselil — a

Srce tré mu bēda.

I zajaha v Moskovščino

V bojaželji vžgánem,

Na oréhovem sedlícki,

Na konjíci vránem.

I zajaha v Moskovščino,

Támo i pogíne,

Níkdar več ne vídi svoje

Mile Ukrajíne.

I mogílo si visóko

Réče naložíti,

Poleg gláve si kalíno

Réče usadíti:

Priletále bodo ptíčke,

Jágode zobále,

Iz očíne poročíl mi

Bódo prinašále!

VI.

Lóčil si me ž njím, o Bože,

Kogar sem ljubíla —

Léta mi tekó neplodno,

Vedno bom tožíla.

Leto ubeží za létom,

Vse se ménja, gíne,

Le ljubézen v zvestej duši

Mójej ne premíne.

Ne premíne mi ljubezen,

Níkdar ne usáhne,

Dokler moje verno srce

Zádnjokrat ne dáhne.

Dókler zró še v svet očí mi,

Duša žíve v tēli,

Vedno bodeš ljub i drag mi,

Milček omiléli!

A ko mi očí zapró se,

Vzledení srce mi,

V grób denó ljubezen, ná njo

Kámen zavalé mi.

Prevél Josip Kržišnik.

Ako v sébi razmišljujem,

Kák sva se ljubíla,

Večkrat se mi je raz líce

Sólza potočila.

Oh ti Bože milosréni,

Kaj sem zakrívíla,

Dá si z ónim me razlóčil,

Kógar sem ljubíla?

*) Izjavili smo že v 6. številki „Slovana“, da je ruski narod samo jeden narod in da je povse krivo, deliti ta narod v „Velike in Male Ruse“. Tega nazivanja ne poznaje ruski narod, nego tako so ta orjaški narod prozvali njegovi kruti sovražniki, v prvi vrsti Nemci, kateri so s tem „premodrim“ nazivanjem mislili, ruski narod razcepiti na dvoje, češ potem ga bodo laže pozobali. Zapomnimo si dobro in ne zabimo tega níkdar, da je namen naših neprijateljev razcepiti nas, a ne zjediniti nas, in baš za to rabijo vsa sredstva tudi na znanstvenem polji. Tako je znano vsem ljudem, da nekateri učenjaki razlikujejo avstrijske Ruse od Rusov v ruskem carstvu samo zato, ker bi radi ta narod tudi duševno ločili; radi bi, da bi si avstrijski Rusi osnovali posebni književni jezik in torej posebno književnost. Sovražniki Slovanstva so prekanjene lisice ali lisjaki, kateri dobro vedo, zakaj to delajo: tudi volkovi razženo

čredo, da laže zgrabijo posamične ovce. Poglejte naše šolske knjige, n. pr. zemljepisje in zgodovino; tu čitamo (seveda v nemških šolskih knjigah), da živé na Češkem Čehi, a na Moravskem Moravaní. Kdor ne poznaje etnografskih razmer naših, ta bode mislil, da sta to dva naroda; toda vse to ni res; krivi nauki, krivi preroki! Ako vse to preudarimo, bodemo se vsaj toliko streznili, da ne bodemo pomagali svojim nasprotnikom, nego da bomo sami spoznali resnico, da se ne bodemo dali še bolj razkosavati, ampak da se bomo trudili združevati, kar je že Bog sam združil, gotovo ne za to, da bi nam to razdruževali drugi. Iz tega jedinega razloga pričéujemo naslednje pesmi, prej naslovljene: „Maloruske narodne pesmi“, zdaj pod jedino pravim zaglavjem „Ruske narodne pesmi“.

Uredništvo.

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina.

(Dalje.)

Za Baha je dobilo družabno življenje v Varaždinu precèj drugačno lice, nego ga je kazalo v patrijarhalno dobo pred l. 1848. Mesto se je napolnilo s činovniki, učitelji, vojaki, žandarji in še z drugimi prej neznanimi prihodniki in gosti. Uradniki so bili po rodu Hrvati ali vsaj Slovani. Pristni lupus teutonicus je bil že prilomastil v Zagreb, na Reko in mislim tudi v Osek: v Varaždinu delali so zanj po njegovih zapovedih in v njegovem duhu kruhoborci in podčepniki, ki so bili možje naše krvi. Službeni svet se je delil na različne skupine, ki so rabile vsaka svoje narečje. Pravi birokrati in njih lizuni so med sabo le nemškutarili. Hrvaški uradniki so z večine govorili najrajši mehko svojo kajkavščino. Brez potrebe mešali so pogostoma v narodni jezik nemške besede in stavke. Nalezli so to grdo napako v pokvarjenem Zagrebu. Primorci, katerih je bilo med nami kakih sedem, blebetali so po italijanski, ne iz renegatstva, nego radi malopridne „stare navade“. Malo slovensko skupino smo sestavljali Valjavec, Žepič in jaz. V Matušinovi krčmi nam se je pridružil večkrat zvečer upokojeni slovenski duhovnik Došek, ki je prebival po leti in si služil drobiž za zimsko žejo v Marija-Celji. V ravnatelja našega se je zaljubil ta dobrovoljček kakor kak nežen mladenič v lepo deklico. Neprenehoma ga je gledal in hvalil sebestno, kadar se ga je malo natrosil. Dejal mu je vir optimus, justissimus, amor et deliciae cūjusque hominis. Več nego desetkrat mu je zatrdil vsak večer: Non est macula in corde tuo. Jednoč je vskliknil oduševljen: Carissime domine! Vere dignum et necessarium est, semper et ubique te be laudare.

Precej močna je bila že za mojega bivanja v Varaždinu češka nasebina. Odlikovala se je s prelepo zlogo in iskrenim rodoljubjem, dasi ni bilo nekaterim njenim udom prav nič mari, da bi se naučili tudi hrvaškega jezika. Ti češki uradniki in učitelji so zahajali do malega vsi v iste krčme, zbirali se vsi v istih hišah na pomenke in veselice. Ljubili so se brez razločka službene stopinje. Če so pritisnile koga denarne in druge zadrege, pomagali so mu rojaki drage volje. Takovi resnični prijatelji so si Čehi povsod, doma in na tujem. Češki načelnik se veselil, ako dobi v svoj urad kakega „krajana“. Priporoča ga vladi o vsaki priliki, da mu priskrbi boljšo službo. O slovenskih predstojnikih in predsednikih se bogme ne more trditi kaj takega. Mnogi baš svojega zemljaka, naj bo vesten in marljiv kolikor hoče, najmanje marajo in ga najhujše zatirajo in preganjajo. Radi te bratovske jedinosti in uzajemnosti so se zdeli Hrvatom Čehi podobni Judom in marsikateri je vzdihnil, zakaj ne vlada tudi med hrvaškimi uradniki ta presrečna prijaznost in kolegialnost. Prekrasen vzgled so dajali Čehi vsem drugim Slovanom tudi z dejanjskim svojim spoštovanjem matereinega jezika. Razgovarjali so se med sabo vedno samo po češki, v društvu njihovem se niso predrznili nemškovati niti najstrastnejši privrženci Bahove zisteme, kakor na pr. učitelj Hunka.

Ne le v Zagrebu, tudi po Varaždinu lazile in plázile so se zdaj prikazni nove vrste, katerim ni bilo sledu pred l. 1848. — tajni vohuni in ovaduhi! Najbolj marljivo je nastavljal ušesa in zasledoval „panslavizem“ neki rokavičar, ali je imel še več manj znanih tovarišev in pomočnikov. Stopivši neko popoldne v Matušinovo krčmo, najdem v nji Muzlerja srditega in razburjenega, kakeršnega nisem še nikoli videl. V obraz je bil zarudel kakor rak. Kričal je nad pivcem, ki je sedel za isto mizo: Vi ste ern kao katran, vi ste lopov, hulja, mištarija... Ko sem ga vprašal, kaj se je zgodilo, zarohnel je nekaj, česar nisem razumel, potem pa plačal račun in škripaje z zobmi bežal iz gostilnice. Precej za njim je odšel tudi pivec, katerega je psoval. Zdaj mi pove Matušin, da je ta človek beratač in mešetar, ob enem pa špicelj in denuncijant. Muzler ga je zmerjal po pravici, ker je zvedel, da ga je ovadil vladi za pohujšljivca in „Rusnjaka“.

Mračnjaki, prilizovalci in bedaki so hvalisali Bahovo ministerstvo, da je postavilo državo zopet na trdno podlogo krščanske vere in pravnosti. Res je sklenilo s papežem konkordat in povrnilo cerkvi neko unánjo veljavo in oblast, ali ker je teptalo vse tuje pravice in ustvarilo razmere, ki so se protivile glavnim potrebam, željam in nazorom nenemških narodov, propadala je javna moralnost baš pod to zistemo tako brzo in silovito, da se lahko opazijo in čutijo še danes nje žalostni in pogubljeni nasledki. Brez zapreke je praznovala na Ogrskem in Hrvaškem zmagoslavje svoje ostudna hči vseobče korupcije — Venus vulgivaga. V večjih hrvaških mestih so se nahajale že od nekdanj posamezne vlačuge, ki so živele o grehu, loveč ponočnjake, pijane rokodelce, brodnike in druge delavce najnižje vrste. Komur je bilo kaj za čast in ugled, ni občeval nikoli z njimi, vsaj ne tako, da bi bili ljudje vedeli. Tudi se je prav dostikrat zgodilo, da je kak hrvaški velikaš, bogatin ali dostojanstvenik vzel k sebi priležnico in imel z njo otroke. Grešilo se je torej dovolj proti šesti božji zapovedi, ali javne poptenke ni pogledal noben izobraženec, ki je imel v sebi količkaj ponosa in moštva. Že l. 1848., zlasti pa za Baha, izpremenili so se nazori znatno. Prikazale so se povsod na oči elegantne, kdaj vse v svili in baršunu šumeče, po nemški govoreče dame. Oziraje se šetale so se zvečer brez društva po najlepših ulicah, ali pa so stojé pred stanovanjem svojim preprijazno pozdravljale in vabile k sebi mimogredoče gospode. Spremiti tako „gospodično“ in se dobrovoljiti z njo v gostilnici ali na domu, ni se zmatrало za nikako posebno grdobo ali sramoto. Kdor je služil verno vladajoči zistemi, drugoval je s kurtizanami brez strahu, da se bo zameril poglavarjem; trebalo je samo paziti, da se ne prekoračijo očitno meje pristojnosti. Število uradnikov se je za absolutizma silno pomnožilo. Ti možje so bili z večine neoženjeni. Marsikateri bi se bil rad pozakonil, ali ga je skrbelo, ker je imel preborno plačo. Razven drugih slabih svojstev je označevala Bahovo vlado umazana skopost proti državnim

služabnikom. Poleg brojne vojaščine in drugih oborožanih krdel je pospeševalo prostitucijo najbolj to velikansko množstvo neoženjenih, po beraški plačanih uradnikov. Nemške lepo po gosposki opravljene zastopnice blodne Venere so šarile po Varaždinu že l. 1854. Itak so imele to mesto le za popotno postajo. Dolgo se je mudila v njem malo-

katera. Pomikalo jih je dalje proti jugu v metropolo trojedne kraljevine, ki jim je obetala veliko več častilcev in zaslužka. L. 1855. so se oglasile te lahkokrile Vile tudi na varaždinskih Toplicah, kjer pa so jih vsprejeli tako nemilostivo, da so se kmalu zopet izgubile.

(Dalje prihodnjik.)

Vrednost jezikovnega učenja za omiko.

Spisal France Podgornik.

(Konec.)

Po vsem tem je neoporečno resnično, da učenje in znanje tujih jezikov kot tako ne povečuje človeške naobraženosti. Kaj pa je vendar uzrok, da je isto znanje toliko v čisljih? Nam je tu v prvi vrsti odgovarjati, ne koliko koristne tuji jeziki v obče, ampak za koliko pospešujejo omiko kot taki. Zagovorniki učenja tujih jezikov trdijo, da brez takega učenja ni možno oživiti prave zavesti o veljavi in zakonih svojega materinega jezika. Kakor se je doslej ravnalo z jeziki tudi po šolah, je v tem mnogo resnice. Pri učenju tujega jezika smo v obče prisiljeni primerjati obliko z obliko in znamenja z jednako veljavnimi znamenji. Kjer ni enakosti, tam gledamo, kako bi z zunanjimi sestavami in odjemami drugo zjednali z drugim. Ravno taki razločki in take razlike med prvinami z jedne in druge strani pa nam vzbujajo zavest o pomenu teh prvin, tako da po tem moremo brez omahljivosti rabiti besede, njih oblike in zveze bolj ali manj, kakor jih zahteva naš in tuji jezik posebe. Ker ni jezik samo občilo, ampak tudi in še veliko poprej pomoček za razvoj, potem pa stalni pomoček človeškega duha, je pač velike vrednosti, da se zavedamo o zakonih in življenju tega pomočka. To zavest sta mnogo stoletij in do danes obujali pri omikanih evropskih narodih grščina in latinščina, in je njijn upliv ne samo na zavest, ampak tudi na finiši razvoj jezikov današnjih omikanih narodov jako očividni. Ali radi te zgodovinske resnice ni še dokazano, da bi se morala zavest o svojem jeziku vedno obujati s pomočjo tujščine. Grki sami gotovo niso potrebovali tujščine v ta namen, in vendar so razvili svoj jezik do tolike stopinje, in kar je na tem mestu pomenljivo, oni so z veliko zavestjo spekulovali ali preišljevali o svojem jeziku in ga rabili po njegovih zakonih brez pomoči kakega tujega jezika. Kaj takega bo možno tudi drugim narodom, kedar razvijo logiko mišljenja nezavisnejše od jezika in jezikovno logiko posebe. S tako pomočjo bo možno še veliko trdnejšo zavest o materinščini vzgojevati brez vsake pomoči tujih jezikov in iz notranjosti domačega jezika samega. Dokler se pa ne razvije taka metoda, utegne materinščini do zavesti pomagati pa tudi kak moderni jezik, drugim narodom n. pr. po strogo logičkem ustroji utrjena francoščina, katera je ob enem primernejši pomoček za prisvojitve književnosti, kakeršno zahteva višja omika sedanje dobe. Vsekakor vidimo, da so oni, ki so si materinščino utrdili s primerjevanjem takih izobraženih jezikov, tudi bolj ali manj finejši stilisti in radi zavesti o svojem jeziku celó v manjši nevarnosti, da je ne zasučejo po tuje v svojem jeziku.

Ves ta dobiček, ki nam lastni jezik za mišljenje tako rekoč ostri, pa je bistveno samo formalen; vendar pa je možno s privajanjem tujščine tu pa tam stvarne pojme, z materinščino pridobljene, ali dopolniti ali pregledati tudi z druge strani. Kjer tuja beseda ne izraža popolnoma pojma, izraženega z materinim jezikom, prisiljeni smo misliti, v kateri besedi so pojmovne sestavne prvine popolnejše ali v večjem številu, in tako dosežemo popolnejšo predstavo o predmetu, naj ga potem izrazimo z domačim ali pa tujim znamenjem. Poleg slovarskega gradiva nam ponujajo pogostoma tudi slovnične oblike gradivo za primerjevanje psiholoških momentov, ki se razodevajo v oblikah iste vrste raznih jezikov. Kakor znano, ne more nemščina pokrivati raznih stopinj trajnosti, katere izražajo jako razvite glagolske oblike v slovanščini. Ako se torej Nемец ali kak drugi narod evropske skupine indogermanskega debla uči katerega si bodi slovanskega jezika, ne pridobiva si samo identskih glagolskih oblik, ampak tudi razrejevanje istih oblik gledé na pomen trajnosti. Pojem istega dejanja se tako predodčuje Neslovanu v pojmovnih vrstah ali klasifikaciji jednih in istih predstav, kakeršnih si ni mogel prisvojiti v svojem jeziku. Tako razrejevanje jednega in istega pojma v razne podrejene vrste pa zavest v resnici obogačuje, in je to bogatenje primerjati n. pr. učenju iz živalstva, kjer si prisvajamo poleg plemen tudi podrejene vrste istih obsežnejših oddelkov. Naposled zadobi duh iz takega primerjevanja vsaj o ožjem krogu nekako gibčnost v predstavljanji in mišljenji. Ali vse to je neznamenit dobiček v primeri s časom, ki ga porabimo za tuje jezike v najvažnejših letih za stvarno učenje. In pomisliti je dobro, da bi ne bilo opravičeno učenje več tujih jezikov, tudi ko bi se zdelo neizogibno potrebno tako učenje za stran svojega jezika. Kajti v tak namen bi zadoščeval jeden tuji jezik sam, in je znanje več jezikov celo zadržek, da ne dosežemo ročnosti ali gibčnosti v svojem ali jednom samem jeziku. Zares je mnogo ljudi, ki si niso priborili potrebnega mehanizma v nobenem jeziku, ravno zaradi tega, ker se niso v nobenem urili dovolj, in ravno med lingvisti opazi dobro uho, da pogostoma ne dosežejo gladkega in okroženega zloga.

Oni, ki se vadijo v več jezikih, še ne utegnejo. da bi se zaresno omikali po predmetih, ki dejanjski naobražujejo, ker jih prehití starost, katera zahteva od človeka še kaj več, nego samega znanja. Brez drugih razlogov je samo po sebi jasno, da zavodi, katerim je čez mero čas odločen za proučevanje mnogo tujih jezikov, morajo po sili zanemarjati tako imenovane realije ali pozitivne

znanosti. V tem grešé po že starem, podedovanem grehu zlasti raznoteri učni zavodi za žensko mladino bogatejših krogov. Dekleta stopijo po večletni dresuri takih zavodov v življenje brez vsake podlage zaresnih predmetov in prinesó s seboj jedino zunanji jezikovni in druge vrste formalizem brez vsakega jedra in povoljnega vodila za življenje. Prazna je glavica ustopila v zavod, prazna stopi iz zavoda. In zakaj se vse to godi? Jedino zato, da je možno krasotici blesteti v salonu in tako s pomnoženimi znamenji za peščico bistveno že v otroških letih pridobljenih pojmov toliko laže zakrivati notranjo praznoto. Bolj pač svet ne more slepiti samega sebe, nego s tako osnovo šolskih zavodov!

Kdor pa meni, da tako znanje po več jezikov daje človeku več prilike za občenje in s tem za pomnoževanje pojmov ali razširjanje duševnega obzorja, pač prezira, da je možno duševno obogateti po občenji tudi z jednim samim jezikom. Saj vender ni oni, ki z nami potuje govori, zaradi tega že bolj podprt z dušno hrano ali obdarjen z večjo živostjo duha. Še manj pa velja izgovor, kakor da bi bilo potreba znati več jezikov zaradi popotovanja po deželah tujih narodov. Vsak vender ne gre daleč okolo svet ogledavat, in zavodi se za pojedince ne morejo snovati, kakor bi bilo njim ugodno. Vedno pa tudi pojedinec ni na potovanji; zamujeno omiko pa pogreša sam in jo pogrešajo na njem tudi drugi vse njegovo življenje, če jo je zanemaril zaradi prezamudnega učenja jezikov v odločilni dobi šolanja. Sicer pa tudi na poti nam dandanašnji za denar ponujajo kaj radi, česar potrebujemo v jednom ali drugem nam znanem jeziku, da je le svetoven, in bi torej tudi zaradi tega izhajali z jednim umnim tujim jezikom, če nas ni naključje rodilo v takem svetovnem jeziku.

Pojedine literature velikih narodov pa so za pojedinca tako razvite, da bi moral jako srečen biti, ko bi si prisvojil najpotrebnejše predmete iz nje. Na nobeno stran torej ne potrebuje človek za občo in tudi najvišjo občo omiko znanja več tujih jezikov. Vse kaj drugega je, če praktični poklic zahteva znanje kakega ali po več jezikov. Potem pa tuji jezik ne podeljuje omike, ampak samo kaže specifično pot do posebnega, za občo omiko nikakor ne potrebnega znanja. In karkoli dosežemo s tako pomočjo, ni iskati v jeziku kot takem, ampak v stroki, katero si prisvajamo iz njega. Filolog n. pr. ni zaradi tega izurjen v znanji, katero je shranjeno v starih jezikih, ker se je učil teh jezikov, ampak ker in kolikor se je posebe trudil, da je dotično literaturo premagal na svojo korist in praktično zunanjo potrebo. Vsebina dotične literature, ne pa jezik njen, daje tudi človeku veljavo po merilu njene vrednosti in po stopinji, do katere se je vzdignil s pomočjo iste književnosti. Jezik ostaje vedno samo zunanja oblika in lupina brez jedra, dokler ne denemo v njo primerne vsebine. Predsodek torej, ki tradicionalno gospoduje s pretvezo, kakor da bi zadoščevala samo zunanja oblika brez vsebine, mora se na vso moč pobijati v kulturnem interesu; saj ravno ta kriva misel uzdržuje napačni ustroj raznoterih učnih zavodov in zadržuje tako pravo narodno omiko zlasti tudi v tako imenovanih boljših krogih človeške družbe. Nedostatnost poprečne izobraženosti v teh krogih, zlasti gledé na lepšo

polovico našega spola, izvira pač iz osnove, po kateri se mora ženska mladina mučiti ponajveč z učenjem tujih jezikov. Po tem ostaje tudi občenje z moškim spolom, ki dobiva vender razmerno jednotnejšo vsebino po šolah, očitvidno nepopolno, ravno ker ne more izobraženejši del govoriti o predmetih, katerih zanemarjeni del ne umeje.

Tudi med Slovane so se ugnezdili napačno osnovani ženski zavodi, in kaže ravno ta stran, da ni dobro posnemati tujstva brez kritike. Najhujše se pa Slovanom godi tam, kjer se jim snujo in uzdržujejo osnovne šole s tujim jezikom. Narod na široko ne more v sedanji dobi z najnižje lestvice stopiti na višjo. Osnovne šole dajo prek in prek merilo narodne omike. Kjer se narod poučuje na tej najnižji stopinji šolanja s pomočjo materinščine, utegne si prisvojiti vsaj prvine pozitivnega znanja, četudi v majhnem oboru. S prisvajanjem teh prvin se urimo ob jednom v materinščini in si tako tudi orodje za mišljenje kolikor toliko popolnujemo in boljšamo za vsakdanjo rabo. Kjer pa zavlada tujščina na najnižji šoli, tam pobere ona razmerno največ časa in izbacne tako vsako drugo priučenje. Kakor pojedinec, mora po taki osnovi zaostati tudi ves narod navzdol. S tujščino se ne more duševno gibati, in če si ž njo pridobi kak nov pojem, zanese ž njim v materinščino tudi tuje ime tega predmeta. Jezik brez šole se itak ne more zeló razviti in je radi tega v nevarnosti, da mu zasadi občenje s tujstvom tujih besed; ako po tuje osnovana najnižja šola tudi pomaga po svoje množiti tuje besede, mora še bolj slabeti narodni jezik. Malo razvit in s tujščino zasejan jezik pa kaže najmanj upornosti proti potujčevanju, in tako po tuje ustrojena, ne narodna, ampak narodu usiljena najnižja šola ne zanemari samo duševnih narodovih sil na široko, ampak spravlja po isti poti ves narod v največjo nevarnost, da se pogubi bolj ali manj naglo v tujstvu. Odteganje narodne omike v tem zmislu napravlja z jednim in istim uzrokom brezumno, v katero se pogrezne značaj narodnosti. S tega stališča je še le umeti pomen narodne osnovne šole in je umeti boj proti potujčevanju te šole, kakor boj onih, ki hočejo potujčiti to šolo. V takem tujčenji ni drugega, kakor prekrita ali pa očitna namera, dotični narod raznaroditi, uničiti. Za nas pa je bil ta dokaz samo postranski, kot posledica resnice, da tuja šola mora tudi nehoté zanemariti duševni narodov razvoj, torej z narodovo omiko v obče. Ostaje nam še pogledati, kako se vede Slovan sam gledé na učenje jezikov drugih narodov.

Leta 1878. sem jaz v Stritarjevem „Zvonu“ natanko in samostojno navedel uzroke, zakaj je Slovan za učenje drugih jezikov bolj nadarjen, ali bolje rečeno, sposoben, nego drugi oddelki indoevropskega plemena. Izkušnja vsakdanjega življenja uči, da si Slovan res laže prisvaja vsaj evropski del indoevropskih jezikov, nego drugi evropski narodi te skupine. Za Slovana je torej že zaradi tega jako vabljivo, da se potruzi na to stran in da se potem ponaša z znanjem več jezikov. Mi smo tu dokazali, da tako znanje samo po sebi je brezpotrebno, in ker prizadeva tudi Slovanu razmerno mnogo truda, dasi ne toliko, kolikor drugim narodom, mora pač tudi on gledati, da te svoje specifične sposobnosti ne obrača na škodo pozitivnega naobraževanja. Najbolj se utegnejo Slovani okori-

stiti s to lastnostjo, ako se v večji meri, nego drugi narodi, dajo na jezikovno znanje kot stroko za poklic. Kakor je že mnogo Slovanov, ki so si pridobili v jezikoznanstvu velikih zaslug, jednako utegnejo ravno slovanski sinovi pospeševati to vedo, ki je že v pojedinih deblih obširno, v obče pa velikanskega obsega. Obče jezikoznanstvo, ki bi obsezalo vse skupine jezikov, je še le v prvih začetkih, in snovi za preiskavanja, zbiranja in preišljevanja na razne strani se tu neizmerno kopičijo in razširjajo. Prilike za delo, zasluge in čast so tu obilnejše, nego mnogokje drugod, in uspehi s te strani bi jednako čestili vse slovansko pleme.

Ali Slovanom preostaje še drugo, za njih skupnost veliko potrebnejše delo ravno v sedanji dobi; videti je povsod, da morajo moči zbirati in združeno delovati, da pouzdignejo pojedine slovanske oddelke do one kulture, katera zaslučuje tako ime in s katero bi jim bilo možno tekrovati s kulturo drugih, po kulturi starejših narodov. Zato se je skupnosti slovanske inteligencije varovati, da je drugače srečna sposobnost za jezike ne zavede v stran. Pozitivnih znanosti zahteva sedanja doba od Slovanov na prvem mestu. Te pa dosežejo tudi iz skupnosti že bolj razvitih slovanskih književnosti. Ako torej poje-

dini slovanski narodi ne nahajajo dovolj književnosti o stvarnih predmetih v domačem jeziku, utegnejo si jo najprimernejše izposojevati iz književnosti krvnih bratov že zaradi tega, ker jim ni treba mnogo časa izgubiti za proučenje katerega si bodi drugega slovanskega jezika. Poseben dobiček pa imajo s tako uredbo še v tem, da s proučevanjem nauk iz slovanskih književnosti ostanejo vedno na polji najsorodnejšega duha, in ni se jim bati, da se po taki poti navzamejo tujega jezikovnega duha. Ravno nasprotno; duh lastnega jezika, ko bi bil kaj pokvarjen, s pomočjo slovanskih književnosti okrepijo in v sebi utrdé in tako tudi s svoje strani pripomorejo, da ostane narodov jezik v čvrstem in pravilnem svojem življenji. Tako vedenje zahteva prava ekonomija s časom, naobraževanju odmerjenim, zahteva cilj do omike in zahtevajo v sedanji dobi potrebe pojedinih slovanskih narodov, ki se morajo pospenjati po najprimernejših potih navzdol, kakor navzgor, ako nočejo, da jih ne bodo morale še nadalje tuje sile. Na vse strani jim morajo ostati jeziki samo sredstva za namen, torej v pravi razmeri do omike. Ravno ta stran slovanskega naobraževanja mora nas vedno opominjati, da „grešna je pri nas vsaka potrata“.

Zgodovinske črtice

o „Slavjanskem društvu“ v Trstu.

(Sestavil in 7. novembra 1885. v tržaški čitalnici govoril Lovro Žvab.)

(Dalje.)

Kako so imeli še Vlahi to društvo v čislih, dokazuje nam, da so mu celó knjige posvečevali, ker v „Diavoletti“ 1848. l. je natisneno (na 270. str. 24. decembra):

È uscita la prima puntata della Biografia di distinti nomini contemporanei, dedicata alla Società Slava di Trieste.

1849. leta je imelo društvo svoje sestanke 28. jan., 4., 11., 25. februarja; tako zvedamo po „Diavoletti“. (386., 422., 458. in 486. str.)

Društvo je namerjalo pošiljati svoje novine mej svet. Vzemimo „Novice“ 1849. l. v roke in odprimo 87. str., kder govore 23. maja tako le: „Slavjanski rodoljub“ se imenuje mesečni časopis, ki ga je začelo na svetlo dajati enkrat na mesec Slavjansko društvo v Trstu. Prvi list pod tem imenom je prišel preteklega meseca na svetlo, kateremu urednik je gosp. Janez Cerer, sedanji predsednik Tržaškega društva in Slovencem dobro znan rodoljub. Na veliki pôli obsega prvi list mnogo lepih sestavkov itd. — Dolgo sem iskal tega lista, kder se mi ga je bilo najbolj nadejati; a žal! ispovedati moram, da se mi ni posrečilo istaknoti ga. Samo drugo polo proglašala ali poziva, izdanega 27. marca 1849. l. sem slučajno našel. Ta proglaš brez pravega naslova je natisnen z Lloydovimi črkami v veliki obliki. Dozvoljeno mi bodi posneti nekoliko zanimljivejših podatkov iz njega.

Daněk Josip iz Friedlanda v Čehih je pristopil k društvu in poslal 7 zlatih kakor plačilo za celo leto in za pošne troške. Imeniten je ta pristop iz tako

daljnega in zelo ponemčenega kraja. — Z Dunaja se je poslala krasna slika slavnega bana Jelačića v narodni bankski obleki in drugo delo izvrstne roke, „Srbi oko pevača“. Obe podobi je Tržaškemu društvu podaril srbski kamenopisec Ivanović.

V prvih dneh februarja meseca 1849. se je Vesel Koseski odrekel predsedništva in tudi drugi udje začasnega odbora so se zahvalili tej časti, ker so se opravila društvena neizmerno pomnožila. Zatorej je bil 11. in 25. febr. izvoljen pričujoči odbor:

Predsednik: Ivan Cerer; njega namestnik: Mihel Verne. Pet odbornikov brez posebnih opravil kakor svétniki: Simon Rudmaš, Ruznov pl. Anton, Dolničar Josip, Vladislavljević Demeter in Carević Vladislav. Dva tajnika: German Angelić in Kuk Ivan. Peneznik ali blagajnik: Selak Jarnej. Računar: Andrejka Fran. Gospodarstvenik: Sporer Ferdo. „Ogleda“: Videc Valentin in pismohranitelj: Vasić Maško.

Društvo je imelo naročenih 1849. l. 34 novin in sicer 3 slov., 4 hrv., 1 srb., 3 češk., 2 poljsk., 15 nem., 5 vlaš. in 1 fran.

Da je društvo stalo na trdni gmotni podlagi, svedoči, da se je od novembra 1848. do zadnjega februarja 1849. l., tedaj v štireh mesecih prejelo . . . 1469 zl.

izdalo . . . 1284 „

ostalo je . . . 185 zl.

v blagajnici.

O „društvenih novinah“ čitamo med ostalim:

Lastni časopis je predmet splošnih želj vseh udov Slavjanskega društva. Res je, shodišča družbenikov v občem stanišči, branje mnogih novin v naši čitalnici, prijateljski medsebojni pogovori, vrle besede iskrenih domorodcev v javnih sejah, razveseljevanje s petjem slavjanskih pesni — vse to močno pomore v dosego naših namenov. A vsega tega se morejo udeleževati le naši domači družbeniki. Kaj pa imajo od nas zvanjani udje, katerih je že 130? Pristopili so samo iz ljubezni do slavjanskega dejanja. Vender nekaj samoprindnosti jim ne smemo odrekati; in ta je v iskrenem poželjenji, v trdni volji naš namen: Povzdiga slavjanske narodnosti in poučevanje slavjanskih bratov, ne le podpirati, temveč tudi z nami delati vsak po svoji sposobnosti v dosego teh namenov. Kako pa bodo to storili, če jim ni znana naša delavnost, če od nas celó nič ne sliši? V tem obziru smo sklenoli izdavat lastni časopis in pošiljati domačim družbenikom po jeden iztis,

janski rodoljub“, katerega nam nedostaje, zatorej pogledimo v novine v Ljubljani izhajajoče z naslovom „Pravi Slovenec“, (1849. na 86. in 87. str.), ki nam pripovedajo razven drugega: „Bilo je v začetku in ko se je ustanovljeno društvo (slovansko v Trstu) sklicalo 114 domačih in 30 unanjih družbenikov; koncem svečana 1849. l. jih je bilo že 336, med njimi 22 častnikov. Med unanjimi članovi so častiti možje duhovskega stanu in lepa množica šolskih gospodov. Tudi izmej preprostega ljudstva šteje društvo mnogo udov.“ — Toliko sem doznal, da so se vršile v društvenih prostorih tudi gledališke igre, ki so bile zeló všeč. Društvo je imelo za veselice svojo posebno zalogo, da ni društvena blagajna nič trpela. — 18. novembra 1849. l. je bil izvoljen novi odbor, ki je imel poravnati poprejšnje pogreške. Mimogredé bodi tu povedano, da sem lani videl pri svojem prijatelji natisnena pravila tega društva.

V bolgarski vasi.

zvanjim pa po dva, da ga bodo delili tudi prijateljem, ki niso še naši družbeniki. Želeti bi bilo, da bi ta časopis bolj pogostoma izhajal, po trikrat ali vsaj po dvakrat na mesec itd.“

Nam Slovanom je povsod usoda nemila! Kolera je hudo razsajala 1849. leta po Trstu in okolici in pobrala nič manj nego li 2063 stanovnikov. Med temi nesrečniki je bil tudi naš zaslužni šestdesetletni Ivan Cerer, carinski priglédnik ali kontrolor, ki je znan tudi po nekaterih lepih člankih v „Novicah“ 1848. (št. 77., 93 itd.) Ta nesrečna kolera je vzela z urednikom tudi „Slavjanskega rodoljuba“. Koliko številik je doživel ta list, ne morem povedati; izvestno je, da jih je prišlo vsaj šest na svetlo. (Prim. „Jadranskega Slavjana“ 1850. št. 76.)

S tega leta zamán iščemo vesti o našem društvu v „Diavoletti“, ker je društvene zadeve razglašal „Slav-

1850. Vrhu imenovane nezgode je društvo imelo še toliko notranje sile, da ni moglo ždeti, temveč izdati je znova začelo marca meseca 1850. l. novi list pod zaglavjem: „Jadranski Slavjan“, podučiven list v raznih ljudstvu koristnih rečeh na svitlo dan od Slavjanskiga Društva v Trstu. —

Največeje zasluge ob osnovanji tega časnika si je pridobil Ferdo Šporer, ki se je takoj v začetku trudil, da bi bil „Slavjan“ tednik in je zbral lepo glavnico okolo 500 gld. „Jadranskemu Slavjanu“, čegar utemeljitelji so bili: Andjelić German, Beck Dr. Ignacij, c. kr. vladni svetnik, Bartel Josip, Brajdić Jakob, Černe Anton, Čopić Josip, Debeljak Josip, Dornik Matevž, Filip Lavošlav, Globočnik Feliks, Gvozdanović plem. Ivan, Jugović Fran, Jugović Jaroslav, Kvekvić Marko, Lazarović A. M., Lazarić Ivan, Levec Ivan, Marinović Aleksander, Mičić Jurij, Opović Kristof, Petke Anton, Pitamic Ivan, c. k.

sod. svétnik, Platner Dr. Corrado, Pleše Fran, Polaj Dragotin, Ragjenković Nikola, Randić Ivan, Rudmaš Šime, Rušnov plem. Anton, Selak Jarnej, Stojković Andrej, Šmuc Dr., Šporer Ferdo, Vehovar Matevž, Verne Mihel, Videc Anton, Vladislavljević Demeter, Wittman Pavel, Zeje Fran, Zevnik Dr. Fran, Zorman Andrej, Žvab Mihel.

Pazka. Jadranski Slavjan bo izhajal v zvezkih treh pol, se Zunajnim članovam brez posebniga plačila pošilal; domačim član. po 2 for., nečlanovam po 3 for.; s pošto 4 for. na celo leto dajal. Urednik tem novinam je bil duhoven in pisatelj Simon Rudmaš, ravnatelj tedanjega c. kr. glavnega učilišča v Trstu.

Iz zaostavščine pokojnega korarja Žvaba vzprijel sem celega „Jadranskega Slavjana“ od č. g. Sile, kateremu se tu zahvaljujem na veliki uslugi. Na prvih treh stranéh je natisnen „nagovor v vesoljnem zboru“ 6. jan. 1850., ki ga je po vsej priliki govoril Rudmaš. Da si nekoliko izjasnimo tedanje društveno stališče, izcerpiti hočemo važnejše iz tega govora: „Krepko brstje je poganjalo, lepo dišeče cvetje kazalo in obilno sadú je obétalo naše rodoljubno združenje v svojem začetku. Pa zora, bodisi še tako lepa, ne zagotovi vselej jasnega dneva. Tudi nas so prvo poletje nekatere nesreče zadele. Slavni mož, (Koseski), ki smo se zbirali okolo njega, kakor buče okolo svoje matice, in brez katerega se je nam zdelo združenje prazna in mrtva stvar, odstopil je od vodstva, naposled tudi iz društva — in sè svojo ločitevijo cvetoče drevo tako ganol in stresel, da se je osulo dosta rodovitnega cvetja ž njega. Grenka smrt nam je pobrala nekatere članove po britki bolezni (t. j. koleri), med temi našega iskrenega predsednika Cererja. S tem je podrla najtrdnjši steber našega zbora; ž njim je zaspal naš „Rodoljub“, jedino zvanje znamenje našega družbenega življenja in najmočnejša podpora, ki smo jo imeli za dvigjenje Slovanstva, za povzdigo Slovanov na višjo stopinjo izobraženja. Tudi nam ni bilo še mogoče razpoditi oblakov, ki so jih nagnali nad nas soperniki

naše jednakopravnosti. Doslej nimamo še nikakešnega rešila naše prošnje, da bi se slovenskoilirska učilnica tukaj napravila in da bi se v nekaterih tukajšnjih vlaških šolah uravnala kakšna soba za pouk slovenskih otrok v slovenskem jeziku; prisiljeni smo pričakovati ga od boljših časov.

Tudi nismo dovolj srečni bili v oskrbitvi naših dohodkov. Odbor je jedine misli, da bi, kar je usodi zapadlo, več ne brodili ali mešali, temveč si iz prošlega pouk jemali za prihodnje ravnanje Imamo prijetno bralnico, spodobno ukrašeno dvorano, s potrebnim oskrbljene sobe itd. Med težavnejša dela štejem literarno poučna, in vzlasti 1. napravo dobrih knjig in 2. ureditev društvenega časopisa. Veseliti nas mora, da ne prvo ne drugo polje ni ostalo lansko leto brez delavcev. Na prvem sta se vrlo obnašala Macun in Levec, prav čvrste snopičke sta nabrala in jih nam ponudila. — Za lastni časopis bi se morali vsi udje uneti, posebno mlajši gospodje. Časopis bi moral biti naš ul, v kateri bi moral polagati in hraniti vsak svoje izdelke, svoj nabrani med.

Gospod Josip Čopić (predsednik trgovskega sodišča), ki ste ga predsednika izvolili, ne more se udati v svojih sedanjih razmerah častnemu pozivu.“

Iz „nagovora“ v trimesečnem zboru 24. feb. 1850. naj omenim le toliko:

„Časopis izdavatí se nam dve poti kažeti. Prva: ako toliko denarja nabereimo, da si moremo urednika najeti. Znano Vam je, da si je uže rajni Cerer trudil to izvršiti, in okolo 30 vrlih članov je kmalu podpisalo več ko 400 zlatih v ta namen. Toliko res ni dovolj! A ne bi nam bilo mogoče še trikrat toliko zložiti? Druga pot, po kateri bi se časopis uvel, bila bi: ako hočemo naše dušne moči združiti in sami pisati. Ker nimamo poroštva za tednik, osnovali smo mesečni list. — Denes si moramo zopet predsednika voliti, ker se g. Kvekvić¹⁾ zahvaljuje na skazani časti. Ker nam bode vzet g. Blažič, potrebujemo tudi drugega računarja.“

(Dalje prihodnjič.)

Slovenska knjižnica v graškem bogoslovji.

Čo so se s preselitvijo sedeža lavantske vladikovine od sv. Andraša na Koroškem v Maribor tudi slovenski bogoslovci, ki so do takrat dohajali v graško bogoslovje, tudi preselili v Maribor, zapustili so v graškem bogoslovji mnogo knjig raznih strok. Imeli so namreč tam svoje društvo, znano pod imenom: „Slovenischer Leseverein“, katero je prav lepo uspevalo pod pokroviteljstvom letos v Gospodu umrlega č. g. Büchingerja. V pravilih je naveden namen temu društvu: vaja v slovenskem materinskem jeziku. Da se je ta namen tudi izvrševal, kažejo mnogotere slovenske knjige, katere se nahajajo v knjižnici. Ob enem ali menda tudi s časoma pa je temu namenu bil pridružen še drug namen, namreč gojitev slovanskih jezikov, kar nam svedoči mnogo slovanskih knjig v knjižnici. Obče je moralo biti to živo gibanje med bogoslovci iz slovanskih pokrajin, kajti tu so bili Slovenci, Hrvati in Čehi, in mnogokrat jih je bilo več nego Nemcev. Učili so se slovanske jezike jeden od drugega. Vender tudi s tem še niso bili mladi rodoljubi

zadovoljni, ozirali so se tudi na staroslovenščino, kajti s tega znanstvenega polja nahajajo se v knjižnici najizvrstnejša dela vseh slovanskih velikanov.

Pisalec teh vrstic ima pred seboj „Zapisnik knjig slovanske knjižnice u gradačkom semeništu“ in dalje opomnjo „Neu verfasst im Jahre 1851/52“. Ako smem soditi po pisavi, bilo je do tega leta v knjižnici 299 knjig, torej precejšnje število. Drugih 126, kajti knjižnica je štela 425 knjig in knjižic, priskrbela si je knjižnica vsaj do leta 1859. Knjige so si udje ali kupovali ali so jim bile darovane, kar tudi „Zapisnik knjig“ posebno omenja z opomnjo „Prikaz“. Da tukaj nekatere dobrodejnike omenim, bodi mi dovoljeno. Mnogokrat se nahaja ime „N. m. Antona Martina“ (Slomška), A. Murka (več nego 40 knjig), g. Matjašiča, Dr. Vogrina, Šerfa, Krempeljna, Metelka, Cafa, Muršeca, M. Majerja, Stranjšaka, Župana

¹⁾ Marko Kvekvić, trgovec v Trstu; tast črnogorskemu knezu Danilu. Umrl je 22. apr. 1855.

in Miloševica v Zagrebu, Klajžarja, Razlaga, družbe sv. Mohorja in mnogo drugih.

Da pa sprevidimo, da so mladi rodoljubi res izvrševali namen svojega društva, da so se mogli izuriti v svoji materinščini in si že v slovenskih knjigah nabirali vednosti, s katerimi so pozneje narod osrečevali in budili, moramo si ogledati vsaj nekatere knjige. Te delimo lahko v slovnične s slovarji, znanstvene, leposlovne z zabavnimi in v molitvenike. Vender moj namen ni nikakor, naštetiti vse bukve, temveč le tu in tam jedno ali drugo, da vidimo marljivost in znanost naših rodoljubov.

Med slovnici nahajamo „Krajsko gramatiko, O. M. Pohlina“, „Windische Sprachlehre, Gucmana“, tudi Danjkovo, Potočnikovo, Muršečevo, Murkovo, Metelkovo in Janežičevo; sem smemo tudi prištevati Vuka Štefanoviča Serbische Grammatik, kakor tudi dve češki slovnici. Tu naj omenim tudi dela slavnega Dobrovskega Institutiones linguae slavicae v. dialecti 1822, „Slavin“ in druge, velikana Kopitarja „Glagolita Clozianus“ in izbornega Miklošiča „Lexicon linguae slovenicae v. dial.“ „Formenlehre, Lautlehre der altslov. Sprache“ in „Slavische Bibliothek.“ Mej slovarji naj omenim Primčev 1814, Drobničev 1858, Murkov 1833 in Janežičev, razven teh tudi več čeških in ruskega s slovnico. Res izborna knjižnica! — Znanstveni spisi so med drugimi Jordana „Jahrbücher der slav. Literatur“, Šafařika „Slavische Alterthümer“, Miklošiča „St. Johannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum“, Vrtovec „Kmetška kemija“, Robide „Naravoslovje“, Orožna „Celjska kronika“ itd. — Leposlovne in zabavne spise nahajamo malone vse do omenjenih let izišle; tu so vsi ali vsaj nekateri spisi Vra-

zovi (Ilirski Slovenci), Slomškovi (Mnemosynon slav. Blaže in Nežica itd.), Danjkovi (Izidor in dr.) Vodnikovi, Linhartovi, Andr. Smoleta, Sabukoškovi, Koritkovi, Volkmerjevi, Burgerjevi, Gunduličev Osman, Koseskega (Devica Orleanska), Malavašičevi, Tomanovi, Cafov Robinzon, Valjavčevi (pesni), M. Majerja, Einspielerjevi, Janežičevi (Glasnik i dr.) — torej cela literatura. Res mladi rodoljubi niso potrebovali posebne književne zgodovine, saj so imeli v nakopičenih knjigah književnost ne le Slovencev, temveč vseh Slovanov. — Iz bogoslovnih in molitvenih knjig bi rad omenil „Zgodovino sv. vere v podobah 1853, Ciringar“. „Palmarium empyreum a P. Rogerio l. 1731“. „Sv. Avguština o městě božjim, Čelakovský“ „Djanje svetnikov, Slomšek“, — tudi Krempljevo, „Sv. pisma zgodbe, Danjko“, Veritiove spise, Šerfove i Cieglerjeve proizvode, „Kumerdejevo in Japljevo sv. pismo“, in čez 30 molitvenikov.

Če pomislimo, kaki so bili oni časi, da so bogoslovci bivali v nemškem Graci, da še naše književnosti niso zgojili tako kot danes, moramo reči, da so bile to res neumorne bučelice, katere so povsod iskale medu. Dobivali so knjige iz Ljubljane razven omenjenih „Novice“, „Zgodnjo Danico“, iz Hrvaške „Zagrebački katolički list“, „Danico ilirsko“, iz Koroške „Bčelo“, „Prijatelj“ in iz Čehov in Poljakov. Omenil še bi le rad, da je res škoda, da knjige, nekdanje posestvo in lastnina slovenskih bogoslovcev, zdaj leže v domači bogoslovski knjižnici v Graci. Dobro bi bilo, če bi se knjige spravile mej narod, saj jih mnogi želé. Ustanoviteljem in podpornikom te knjižnice pa h koncu kličem: „Blag Vam bodi spomin!“

Janko T-č.

Zlatorog.

Planinska pravljica. Spisal R. Baumbach. Z dovoljenjem pisateljevím in založnikovim preložil Anton Funtek.

Rudolf Baumbach je uzal snov planinski pravljici o Zlatorogu iz Deschmannovega članka, priobčenega najprej v časniku „Laibacher Zeitung“. ¹⁾ Deschmann je dobil pravljico v slovenskem jeziku spisano, a Rudolf Baumbach je zajemal iz Deschmannovega pripovedovanja, ne držeč se povsod izvornika svojega. Mnogokaj je preuredil ali zamenil, tako je n. pr. namesto zelenega lovca uvel Špelo. Da bodo čestiti bralci videli, kolika je ta razlika in prememba, podati jim hočemo najprvo vsebino o Zlatorogu po Deschmannu, ker ima Baumbachov umotvor itak vsak za književnost našo brigajoči se Slovenec, potem pa še bomo pojasnili nekatere stvari o Zlatorogu, da ga bodo čestiti čitatelji bolj in laže umeli.

„Na planinah proti soški dolini pasle so in čuvale nekdanje dobrotne bele žene ²⁾ bele koze. ³⁾ Ako bi se jim kdo hotel približati, valile so nanj kamenje. Tolpo divjih koz je vodil kozel zlatorogi; kdor ga obstrelji, ta

¹⁾ Laibacher Zeitung, 18., 19., 20. februvarja 1868: Der Triglangletscher in die Spuren einstiger Gletscher in Oberkrain. Isto pravljico je potlej ponatisnil iz rečenega časnika Laibacher Wochenblatt Nro. 6 od 25. septembra 1883 in Nro 7. od 2. oktobra 1883.

²⁾ To so Rojenice, v Srbih, Hrvatih in Bolgarjih Vile.

³⁾ Tudi bele koze se nahajajo.

izgubi življenje. Ako ga raniš, požene iz njegove krvi triglavska roža; te rože, čarobnega zelišča, naje se kozel in je spet zdrav. Vender ako ga kdo ubije, dobode veliko plačilo. Rog kozlov namreč odpre doli v Bogatino duplino, kjer leže preobilni zakladi, ki jih čuva mnogoglava kača.

Neki Benečan je res našel trohico zlatega roga, s katerim je odprl vse zaklade sveta; vse življenje svoje nosil je polne vreče zlata in srebra iz Bogatina na Vlaško.

Tako srečen ni bil lovec iz trentske doline.

Kjer se stakata Koritnica in Soča, stala je nekdanje sloveča krčma. Ali bolj od krčme slovela je na daleč okrog krčmaričina hčerka, najlepše dekle v vsi dolini. Dokaj imenitnih snubačev je že imela, vender si je njeno srce pridobil lovec iz trentske doline, sin slepe udove, katero je ljubil iskreno. Sploh se je govorilo o njem, da ga ščitijo bele žene, kajti smel je hoditi povsod po planinah, smel je tudi trgati rože.

Ali često premoti zlato človeško srce. Tako se je tudi zgodilo krasnemu, samoljubnemu dekletu. Vlaški trgovci, ki so postajali v krčmi, bili so bogati in fini gospodje. Kakor oni, tako se menda ni znal sladkati in dobrikati navadni trentski lovec. Jeden izmed njih, bogat,

mlad gospod, skušal je pridobiti z zlatom in biserji deklino srce; in posrečilo se mu je. Nekega dne natakne ji prstan na roko, a bisernico okolo vrata, natoči gostom ognjevito vlaško vino, a goslarjem zaukaže zagostlati. Dekle je že bilo voljno zaplesati z vlaškim gospodom, ali zdajci se prikaže trentski lovec. Zaprosi jo za ples, in ko ona ni hotela, jel ji je očitati lišp in zahtevati od nje, naj ga vrne tujcu, a naša krasotica ni dolgo mislila, rekla je, kar bi rekla vsaka: Vlaški gospodje so uljudni gospodje, finejši, nego njen ljubimec, ki poznaje vse zaklade planinske, pa ji še vendar ni prinesel niti triglavske rože. Videč, da ga je prevarila in ves obupan, da se je tako zmotil, odgovori ji lovec: „Vem za zaklade, in ko jih najdem, takrat bodem kralj poleg tvojih tujcev, vlaških kramarjev, katerim ostani potem ljubica.“

Užaljen zapusti krčmo in gre iskat zakladov. Na potu ga sreča zeleni lovec, ki mu je pripovedoval mnogo o zakladih v Bogatinu in o lepih dekletih na Vlaškem. Še po noči kreneta na planine in že drugo jutro zasledita Zlatoroga. Trentski lovec pomeri in ga pogodi, ali ne do mrtvega, kajti Zlatorog se je vlekel dalje na strmo skalo. „Le za mano,“ oduševljuje ga zeleni lovec, „ključi od Bogatina so že najini.“ Tu zapazi na nevarni stezi med ledom in snegom najlepše rože, a tudi belunko. To rožo je trgjal še mlad deček in napravljaj iz nje vodo materi za bolne oči. Zdajci mu zakliče spomin na mater: „Jenjaj in se vrni, zadovolji se s triglavsko rožo; dekle te bode osramočeno prosilo oproščenja.“ — „Še utegneva ukrotiti Zlatoroga,“ priganja ga zeleni lovec, „še utegneva, predno se je najel triglavske rože; ohrabri se, bogatejši boš, nego vsi vlaški kramarji.“ Pohlepnost premaga trentskega lovca. V tem se naje Zlatorog triglavske rože, oživi in skoči na napadnika. Lovec, stoječ na strmi skali, na oski stezi, pogleda v brezno, in kar priskoči nanj Zlatorog in ga porine, da lovec odleti in odbrenči v brezno. Zeleni lovec mu je voščil porogljivo: „Srečno pot na Vlaško.“

Dekle se je hitro skesala, hitro, ali vendar prekasno, in ni dočakala lovca. Še le ko so spet prišle lastavice, prinesla je Soča truplo trentskega lovca, držečega v roki šopek triglavskih rož.

In ko so po leti pastirji prišli na planine, našli so puste skale; bele žene so zapustile te kraje in ž njimi so odbežale tudi bele koze; Zlatorog je v svoji besnosti izruval rože in travo in še danes se vidijo v skalah utisi njegovih zlatih rogov.“ —

Tako nam riše pravljico o Zlatorogu g. Deschmann. R. Baumbach je ostavil nje jedro, samo je nekoliko izpremenil ali pa dopolnil osebje. Najznatnejša prememba je ta, da je namesto zelenega lovca, neznanskega demona, uplel v pravljico planinko Špelo, priprosto gorsko dekle, katero se je takisto zaljubilo v trentskega lovca in doseglo pri Jerici, ljubici lovčevi, vsaj toliko, da jo je naščuvalo proti njemu. Ima navadno ulogo, razdreti srečo dveh ljubečih src, izpodriniti Jerico in postati ljuba trentskega lovca, kateremu pa je bila ta ljubezen deveta briga. Zakaj je pesnik zamenil zelenega lovca s

Špelo, ne vemo. Laibacher Wochenblatt misli, da je pesnik s tem uzal pravljičar narodni značaj, dasi tega ne more trditi nihče, komur so znane pravljice o zelenem lovci. Imajo jih Slovenci, imajo pa jih tudi Nemci¹⁾, česar gotovo ni vedel pisatelj rečenega nemškega tednika.

Hudič se najrajši prikazuje ljudem v lovski obleki, in tak hudič je tudi naš zeleni lovec. Za naše planinske odnošaje bi pač bil zeleni lovec bolj umesten, ker mi nimamo ovčaric; pri nas se v obče ženske ne pečajo z ovčarstvom.

Na tem mestu naj še omenimo Zlatoroga. R. Baumbach pravi, da je Zlatorog začaran. Kaj je ta Zlatorog, o tem nas spet poučuje Alpenburg²⁾, ki nam v svoji knjigi pripoveduje, da se hudič premeni tudi rad v kozla z zlatimi rogovi, s katerimi vabi in zavaja lovce na kriva pota in v brezna, posebno takrat, ako hodijo ob nedeljah in praznikih loviti brez sv. maše.

Baumbach nam pripoveduje o beneških trgovcih, ki so dohajali v naše kraje, in tudi o nemških dijakih, vračajočih se iz Padove na Nemško po naši deželi. Da še pravljica ni zabila beneških trgovcev, to nam svedoči, da je tudi pri nas bila ruda, katere so hodili iskat tujci, zlasti Benečani, in jih odnašali od nas. Saj je neki Benečan z luskino zlatega roga odprl neizmerne zaklade zlata in srebra in jih odnesel na Vlaško. Jednakih pravljic je mnogo in premnogo po vsem Tirolskem, kjer ni doline, v kateri se ne bi pripovedovalo o tako zvanih „Venedigermannndl“³⁾ Ti Benečani so iskali po naših in tirolskih planinah zlata, kar so delali tako tajno, da so jih imeli za čarodejce. Benetke, sloveče bogato trgovsko mesto, imele so dokaj zlata in srebra, ki so jim ga znosili z vseh krajev sveta prebrisani Benečani. Poleg njih so se tudi potikali po naših krajih „dijaki“, toda ljudstvo na Tirolskem jih ne razlikuje od ostalih Benečanov. Prihajali so pomladi, ostajali čez leto in odhajali še le na jesen. V Benetkah jim je hudič celo osnoval šolo, v kateri jih je učil čarodejstva, zlasti pa to, kako je treba iskati zlate rude. Svoja predavanja je imel pod zemljo, v kleti, v kateri so se učili mladi Benečani magične umetnosti. Hudič pa jih vendar ni hotel učiti brezplačno in je zahteval njih duše za plačilo. Konečno so se pogodili z njim, naj si obdrži tistega, kateri bode šel pri zadnjem predavanju zadnji iz kleti. Toda učenci so že bili zelo modri in so nadmodrili hudiča. Po končanem zadnjem predavanju hotel je zgrabiti zadnjega, ali dijak ga je čudno pogledal in rekel, da ni zadnji, za njim da je zadnji, in je pokazal na svojo senco. Hudič res izpusti dijaka, lovi se za senco; med tem je odbežal dijak, a hudič je držal senco čvrsto s kremplji. Od teh dob je mogel lokavi dijak o belem dnevu hoditi brez svoje sence, to je svojstvo, katero je potlej ostalo vsem „dijakom“ in Benečanom (Venedigermannndl).

Anton Ivanovič.

¹⁾ Johann Nepomuk Ritter v. Alpenburg: Mythen und Sagen Tirols, Zürich 1857. str. 277.

²⁾ Ib. str. 250.

³⁾ Alpenburg str. 271., 273.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Lep dokaz slovanske uzajemnosti podala nam je zopet banka „Slavija“. Letošnji nje občni zbor dovolil je namreč „Slovenskemu pisateljskemu društvu“ v Ljubljani 200 gld. in „Družbi sv. Cirila in Metoda“ v Ljubljani 300 gld. podpore. Videli smo že pri nabiru darov in prodaji sreček za „Narodni dom“, kako zelo sočustvujejo z nami bratje Čehi; z gorenjima izdatnima darovoma pokazali so nam to zopet.

Nemčursko izivanje. — Nemško telovadno društvo ljubljansko namerja v četrtek dne 3. junija na Križevniškem trgu v Ljubljani slovesno odkriti spomenik — Anastazija Zelenca (Grüna). Da je bil ta mož poleg pesnika — tudi politik in strasten sovražnik našega naroda, čegar jezik je večkrat smešil in sramotil, znano je. Zato je tudi jasno, da nemški telovadci ljubljanski s to slavnostjo hočejo prirediti politično demonstracijo. Nečemo preiskavati, če je opravičeno, da se njim — kot članom nepolitičnega društva — dovoljuje kaj takega; to pa vemo, da utegne tako demonstrativno izivanje ogromne večine slovenskega prebivalstva ljubljanskega imeti slabe nasledke. Mi, odločno protestujoč proti tej velikonemški demonstraciji, ki se ima med nami uprizoriti, opozarjamo poklicane faktorje, naj o pravem času zabranijo, da se ne bode sejal nemir in ne izivala po nepotrebnem narodna protivja.

Kranjska hranilnica in osrednja vlada. — Našim čitateljem je dobro znano, da smo vedno dvojili o tem, da bi vlada grofa Taaffeja kljub vsemu svojemu zatrjevanju resno mislila na to, da podpira enakomerno vse narodnosti države v njihovem razvoju. Nam „facta locuta sunt“ in ta fakta so tako poučljiva, da morajo oči odpreti vsakemu, kogar Bog ni popolnoma udaril s slepoto. Poglejmo le na Štajarsko, Koroško in Primorsko. Tam stanujejo naši bratje, kateri imajo istotako kot mi na Kranjskem pravico razvijati se na narodni podlagi; katerim prosti razvoj njihove narodnosti in jezika istotako zagotavlja ustava, kakor nam. Pa vendar so na milost in nemilost izročeni svojim nemškim in laškim sosedom v majorizovanje in zatiranje; vendar se insecnuje proti njim pravo narodno ščuvanje. Vlada grofa Taaffeja, katera strogo pazi, da se ne skrivi kak las na nerazčesani kočevarski glavi, pa je za vse to slepa. Pri-tožbe naše pač sliši — a ne posluša. —

In vendar se nahajajo med nami nekateri, ki propovedujejo Jobovo potrpežljivost ter si od nje obetajo Bog ve kakih uspehov; vendar so bili nekateri, ki so ustanovljenje ljubljanskih mestnih osnovnih šol z nemškim poučnim jezikom priporočali zato, da bi vlada imela uzrok prepovedati kranjski hranilnici namerjano snovanje nemčevalnih šol. Bili so v svoji prostosrčnosti prepričani, da bode osrednja vlada to vsekakor storila.

Ako se taka politična kratkovidnost dáje sploh ozdraviti, mislimo, da bode tem možem pomagano z najnovejšim rešilom ministerstva notranjih zadev, po kateri se kranjski hranilnici kljub mestnim nemškim šolam ljubljanskim daje pravica, da sme iz svojega rezervnega fonda podpirati nemške šole. Po takem je tedaj vlada odobrila, da kranjske hranilnice rezervna zaklada, katera je nastala iz ulog slovenskega naroda, postane nekaka podporna zaloga nemškega „Schulvereina“; dovolila je, da se ta zaklada porablja za poostrovanje narodnega protivja med nami.

Naši poslanci — ako res zastopajo na Dunaji slovenski narod in niso le vladni lakaji — obvezani so na merodavnem mestu jasno in brez okolišev povedati, kako misli ves slovenski narod o tem vladnem odloku.

Čast njihova in koristi slovenskega naroda to nujno zahtevajo. Ako bodo tudi o tej stvari osebno svojo komoditeto in morebiti celo osebne koristi stavili nad narodne, tedaj bomo vedeli, da jih je dunajsko ozračje čisto omanilo in da od njihovega delovanja res nimamo ničesar pričakovati.

Kranjski hranilnici — katera bode sedaj z darežljivimi rokami sipala kar polna perišča denarja iz svoje rezervne zaklade v brezdanje blagajnice nemškega šolskega društva — pa naj rodoljubni Slovenci na nedvojbeni način povedó, da takega početja nečejo pustiti nekažjenega. Kdor hoče med nami delati za ponemčevanje naših otrok in s tem „pour le roi de Prusse“, ta naj ta sport uganja s svojim ali pa z nemškim denarjem. Mi sami vendar ne smemo dopuščati, da bi nas narodni sovražniki naši uničevali z lastno našo pomočjo. Zato, rodoljubi! ulagajte svoje prihranke v slovenske posojilnice, v katerih bodo istotako varne, kakor na velikonemškem otoku v Knafljevih ulicah, in ne pozabite svoje dolžnosti takoj, ko bode ustanovljena mestna hranilnica ljubljanska.

73. odbora seja Matice Slovenske dne 12. maja 1886. — Navzočnih odbornikov je bilo 21, med njim dva unanja (Janko Kersnik in L. Svetec). Predsednik g. prof. Marn izpodbuja odbornike na zložno delovanje in pozdravlja s posebnim veseljem novoizvoljene odbornike, s katerimi se je Matica pomladila.

Za prenos Kopitarjevih kosti se je volil poseben odsek ad hoc (prof. Levec, dr. Tavčar in dr. Zupanec), kateri bode skrbel za to, da se Kopitarjeva slavnost izvrši častno za društvo.

Odličen ustanovnik Matice Slovenske je nedavno ponudil odboru, da je voljan skrbeti za založbo staroslovenskih spomenikov v izvorniku in v slovenski prelogi. Velikodušni podpornik naše književnosti bi namreč rad podal Slovencem staroslovenske spomenike, preložene tudi na slovenski jezik. To zadevo je izročil odbor posebnemu odseku, kateri bode v ta namen napravil osnovo ter jo predložil ponudniku v preudarek in konečno odobrenje.

Ker se je g. Ivan Murnik radi preobiledga posla odpovedal odborništvu in ker tudi gg. Fr. Povše in dr. Jos. Pajek nista sprejela odborništva, naprosil je odbor g. Ivana Tomšiča, da stopi v odbor.

Na zadnjem občnem zboru je izrazil g. Iv. Hribar željo, naj Matica ne podarja tistih knjig, katere so njej sami podarili velikodušni podporniki njeni; rekel je, naj si Matica osnuje veliko slovansko knjižnico. Odbor se je tudi o tej važni zadevi posvetoval in sklenil, naj češke knjige (darilo g. Lega) ostanejo v Matičini knjižnici.

Izvestje o letošnjih društvenih knjigah se je odobrilo. Prihodnja odborova seja bode še le v začetku bodočega, ako bode potreba, skliče se še pred sklepom tekočega šolskega leta.

Nekaterim šolskim zavodom je podarila Matica svoje knjige. Želimo in prosimo, naj odbor jednake prošnje vselej uvažuje in hitro izpolnjuje. S knjigami med narod; v tem znamenji bomo zmagali!

Za lansko leto je plačalo 1126 letnikov, za letošnje pa 377.

Zastopnik v upravnem odboru „Narodnega Doma“ ostaje dozdanji zastopnik g. Luka Robič.

Matice Slovenske odbor je dne 12. maja t. l. imel sejo. Za predsednika je bil voljen g. prof. Marn, za prvega podpredsednika g. prof. Levec, a za drugega g. dr. J. Poklukar, za blagajnika g. Ivan Vilhar, za pregledovalca društvenih računov g. Luka Robič, za ključarja gg. Anton Zupančič in Andrej Praprotnik,

za uverovitelja sejnih zapisnikov gg. prof. Anton Kaspert in Anton Kržič. Nadalje so bili voljeni v književni odsek gg.: Anton Kržič, Fran Levce, Maks Pleteršnik, Anton Raič, Feliks Stegnar. Anton in Vilibald Zupančič; v gospodarski odsek pa gg.: Luka Robič, dr. Ivan Tavčar in Ivan Vilhar.

Sv. leto in družba sv. Cirila in Metoda. Jubilej se je pričel. Ljubljanski škof ga je ukazal otvoriti za Kranjsko o godu slovanskega svetca sv. Janeza Nep. V svetoletnem pastirskem listu navaja poleg drugih pogojev za sprejem odpustkov tudi miloščino za kak dobrodejen namen. Priporoča, naj se nabira za misijone po Bolgarskem in v Bosni. Sv. oče Lev XIII. pa izrecno želi, naj verniki skladajo o sv. letu novce za katoliške šole in semenišča. Mi opozarjamo na to slovenske katoličane, ki se hoté udeležiti jubileja in dajati ubogaima za katoliške šole po namenu sv. očeta. Darujte te novce družbi sv. Cirila in Metoda! § 2. njenih pravil veli: „Družbe namen je vsestranski podpirati in pospeševati slovensko šolstvo na katoliškonarodni podlagi.“ Vero našo izpodkopava Nemštvo na Koroškem. Tamošnji kateheti tožijo, da otroci ne umejo več čitati slovenskih katehizmov, da je verski pouk neuspešen, da celo nemogoč. Vero našo pritiska z juga karbonarsko Lahonstvo. Tu bodi naš misijon! Zanj naj se stakajo novci slovenskih svetoletnikov! Omenili smo gori pastirskega lista, ki ga je dal z nemškega na slovenski prevesti ljubljanski knezoškof. V nemškem izvorniku in v slovenskem prevodu zopet udriha po narodnosti. Brez tega ne more iziti noben škofov list. Res, izvrstno izpolnjuje vladika naš misijo, zbok katere so ga poslali v središče slovensko. Pastirska palica njegova pada na naše narodno gibanje. On pozablja, če pogine Slovenstvo, da bo pometeno ž njim vred iz naših pokrajin i krščanstvo in ljubljanski škof bode postal „episcopus in partibus infidelium“. (Primeri vzporedno sahnenje krščanstva in Slovenstva v Korotanu!)

Za mrtve! — „Oh naši so samo — grobovi!“ Pa še ti so raztreseni in razmetani — podoba razcepljenosti slovenske. Mnogo odličnih grobov šteje ljubljansko pokopališče. Tu počivajo književni in politični veljaki naši: Vodnik, Linhart, Čop, Koritko, Metelko, Costa, Cimperman, Podmilšak, Jurčič, Bleiweis. Veliko jih je, ali s teška jih najdeš; očitnejša sta samo Bleiweisov in Jurčičev grob. Dolgo moraš stikati, predno doboše ostalih mož gomile. In vender bi lahko počivali vkupe. Zdaj ko pridejo k njim Kopitarjeve kosti, ponuja se Matici Slovenski najlepša prilika, da si nakupi večji prostor na ljubljanskem groblji. Tja naj se zagrebo ostanki Kopitarjevi; l. 1893., ko bodemo praznovali petdesetletnico slovenskega preporeda, pa naj se zneso tjakaj ostalih odličnjakov slovenskih kosti. Nad skupnimi grobovi naj se dvigne preprost obok, krijoč Slovincu najdražji prah. Čestimo mrtve!

Česarjevič Rudolfovo sadjarsko društvo za Spodnje Štirsko je tako važno in koristno, da ga moramo vsaj omeniti in priznati zasluge njegove o pospeševanju fizične kulture vsaj jednega dela naše, še vedno le idejalne Slovenije. Dne 9. maja t. l. je imelo rečeno društvo občni zbor, katerega se je udeležilo okolo 70 kmetovalcev in iz raznih drugih stanov. Društva ravnatelj g. dr. Gustav Ipavc je pozdravil družbenike in risal društva delovanje. Tajnik, g. Val. Jarec, pa je podal udeležencem sliko o uspehih, katere je doseglo društvo. Letošnje pomladi je razposlalo društvo 10.000 različnih divjakov, oplemenjenih jabolčnih in brusničnih drevesec pa 14.000. Na novo se je zasadilo 4000 divjakov in do zdaj oplemenilo se je okolo 3000 divjakov. — Društvu je od začetka do zdaj pristopilo 426 udov; od teh je 18 ustanovnikov, ostali so letniki. V blagajnici je še 175 gl. 64 kr. gotovine. — Na zadnjem občnem zboru govoril je g. J. Rupnik, nadučitelj pri sv. Lovrenci pod Pre-

žinom, o sadjarstvu in vinarstvu. Vrlemu društvu želimo mnogo uspeha!

Gospod Jurij Šubić pride ta mesec iz Pariza v Ljubljano, kjer bode v sv. Jakoba cerkvi izdelal slike. Radujemo se, da bodo rečeno cerkev krasile umetnine našega vrlega rojaka

Izlet graških Slovanov v Ptuj. — Ideje moramo nositi, širiti; to je pravi pot do namena. In idejo slovanske uzajemnosti nesli so graški Slovani v slovanski Ptuj. Vrli Ptujčani že davno poznajo te ideje, torej jim niso prinesli nič novega; ali brat želi videti brata, pogovoriti se za bodočnost, in zategadelj ima izlet graških Slovanov v Ptuj velik pomen. 49 velikošolcev: Slovencev, Hrvatov, Čehov, Slovakov, Poljakov, Bolgarjev in Rumuncev, prišlo je dne 23. maja t. l. v Ptuj, da se seznanijo s ptujskimi Slovenci. Ali kakor se tičica prvič ne upa daleč iz gnezda, in poleti samo toliko, da vidi, ali že more in sme dalje, tako upamo tudi mi, da se bodo naši vrli sokoli upali v bodoče dalje na jug, kjer jim je bivališče. Okvir lista nam je premajhen, da bi vanj mogli shraniti in zapisati vse krasne besede, katere so se izustile v Ptuj; imenujmo torej samo govornike, ki so se ta dan oglasili, in povejmo, kaj je bilo jedro njih mišljenja. Govorili so v Ptujskem „Narodnem Domu“: Vladimir Žitek, Rogina (predsednik „Triglavu“), Veber (Hrvat), Marek (Čeh), Girginov (Bolgar), Brenčič (Slovenec), grof Riturka (Poljak), Mieczisław (Poljak), dr. Horvat, grof Balaban (Poljak). Kunjašič (Hrvat) in v imenu Nar. Doma g. dr. Al. Gregorič. Vsi govorniki so poudarjali zlogo in uzajemnost med Slovani, samo pod tem praporjem bomo zmagali. Tako, tako je res. — Zvečer je bil koncert v „Nar. Domu“. Udeležilo se ga je mnogo Slovencev, med njimi lepo število naše duhovščine. — V ponedeljek so obiskali dijaki g. dr. Gregoriča in vzglednega domoljuba preč. g. gvardijana Benka. —

Vabilo na slavnostni večer, s katerim akad. društvo „Slovenija“ na Dunaji dne 5. junija 1886 proslavi dvajsetletnico književnega delovanja svojega častnega člana prof. **Josipa Stritarja** (Borisa Mirana). — Spored: A. 1. Pozdrav predsednika gosp. dra. Matije Murka. 2. Koseski-B. Ipavec: „Kdo je mar?“ Zbor s spremljevanjem klavirja. 3. Slavnostni govor. Govori gosp. dr. Danilo Majaron. 4. Stritar-Kocijančič: „Oblaček“. Zbor z baritonom in tenorsolom. 5. Beethoven: Sonata, op. 113. Svira gospica Bogomila Šumanova. 6. Stritar-Hajdrih: „Pri oknu sva molče slonela“. Čvetospev. 7. Tamburaški zbor akad. društva „Zvonimira“. 8. Preširen-Vilhar: „Mornar“. Solo, poje c. k. operni pevec gosp. Ludvik Weiglein. 9. Stritar-Kocijančič: „Danes tukaj, jutri tam.“ Zbor z baritonsolom. — B. Zabavni del. — Pri zborih sodelujejo s posebno prijaznostjo člani „Slovanskega pevskega društva“ in akad. društev „Zvonimira“ ter „Akadem. spolka“. Pevodja: gosp. Jan Jiřík. — Začetek ob 8. uri. Lokal: Hotel „Goldenes Kreuz“, Mariahilferstrassé. — Na to slavnost najuljudneje vabi odbor.

Nove knjige. „Umetno ribarstvo.“ Spisal Ivan Franke. Ljubljana. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1886. Str. 50. M. 8°. — Kakor druge knjige, ki imajo idejalne namene, tako nas razvesele tudi knjige s praktičnim smerom; knjige, ki nas poučujejo o umnem gospodarstvu ter tako pospešujejo razvijanje gnotne blaginje. Knjiga v to vrsto spadajoča je ravnokar izišlo „Umetno ribarstvo“, v katerem nas g. pisatelj, zajemajoč iz nemških virov, seznanja z vsem, kar je treba vedeti vsakemu umnemu ribarju. Knjiga ima šest oddelkov; I. Lastnosti vode; II. Lastnosti rib; III. Umetno ribarstvo; IV. Kako se dobiva zarod od rib poletne drsti; V. Kako se odreja ribe do popolne rasti; VI. Kako se ribe varujejo. V predgovoru se zahvaljuje pisatelj g. prof. Erjavcu na tem, da mu je nasvetoval nekatere izraze za ribja plemena.

Pogledali smo v knjižico in moramo koj omeniti, da nam jezik ne ugaja. In zato bi svetovali gospodom, kateri izdajejo in pišejo knjige, a niso popolnoma zmožni jezika, naj svoja delca dajo v pregled prijateljem ali znanem, kateri jim bodo radi tudi v tem svetovali, da jim ne bodo knjige polne napak, katerim bi se lahko izognili. Poglejte, kako pisatelji drugih narodov pišo lep in čist jezik, le mi Slovenci, pa tudi drugi Slovani, skrbimo premalo za čisto pisavo. Da se ne bomo mudili predolgo pri tem delci, naj omenimo vsaj nekaterih malenkosti. Koj na tretji strani predgovora je od „jezero“ gen. pl. jezerov, ko je vendar jedino pravilno „jezer“. Res je, da se govori gen. pl. „jezerov“, ali pisati tako ni smeti. Znano je o imenicah srednjega roda, da rade prehajajo v moški rod; tako se govori „dober vin“, namesto: „dobro vino“; toda pisatelj ne sme nikakor posnemati teh dijalektičnih posebnosti, še manj pa jih sme uvajati v književni jezik, kajti, in to je važno, književni jezik je nekaj umetnega, nekaj samovoljnega, kjer se smejo rabiti samo ob e priznane oblike. Ako bi smel vsak pisatelj pisati po svoji volji, ne bi imeli nikdar jednotnega književnega jezika; tu se tedaj moramo pokoriti obče priznanim oblikam. — Nekatero glagolske oblike tudi niso prav narejene, n. pr. „zaredle“ (str. IV.), „razvrsteni“ (str. 2.), „poraščena“ (str. 3.) „obrašenimi“ (str. 4.) „neoplodenih“ (str. 15.), „čistenje“ (str. 17.) itd., ko so vendar dognane oblike zaredile, razvrščeni, porasla, obrasla, neoplojen, čiščenje. — Na kar bi še radi opozorili g. pisatelja, to so nekateri stavki v čisto nemškem duhu spisani. N. pr.: „ikre . . . so torej

lahko najti“ (str. 4.); „ako se hoče ribo dalje ohraniti“ (str. 16.); „se priveže kepico“ (str. 25.) Ne samo v tej knjigi, jednako po nemškem duhu zasukanih stavkov je polno v slovenskih spisih, da se vidi, kako je že žlezel in se zaril v nekatero Slovence nemški duh. Mi se še ne zavedamo, kako nam je mišljenje ponemčeno, kako smo popačeni, da je res skrajni čas, da se vrnemo k slovenskim virom, sicer bi človek moral zdvojiti o naši bodočnosti. Torej k Slovanom! Rečene stavke bi moral g. pisatelj napisati tako: „ikre . . . torej lahko najdemo“; ako hočemo ribo dalje ohraniti, privežemo kepico, ali pa tudi kako drugače. — Slovenske enklitike niso nikdar na svojem mestu, takisto glagol. Toda o tem o drugi priliki, ko bomo kritikovali kako drugo knjigo.

„Ljudske knjižnice“ 7. snopič prinaša to le vsebino: 18. „Polovični Janez“ (nadaljevanje iz 6. snopiča), 19. „Oporoka neumnega Čvetana“, 20. „Zdravilo“, 21. „Junak na vlaku“, 22. „Čudna zmota“, 23. „Mrtvi tat“, 24. „Izpred sodišča“, 25. „Smrtna vožnja“, — „Gozdovnik“. Ponašil H. Majar. (Začetek).

„Zlatorog.“ Planinska pravljica. Spisal R. Baumbach. Z dovoljenjem pisateljev in založnikovim preložil Anton Funtek. V Ljubljani. Natisnila in založila Ig. v. Kleinmayr & Bamberg. 1886. Str. 95. Cena 2 gl. — Oblika, tisek in papir, torej vsa zunanja oprava je prekrasna in velesijajna. Natančneje na drugem mestu.

Ostali slovanski svet.

Dr. David Starčević in Josip Gržanić, katera sta bila zaradi znanih dogodkov v hrvaškem saboru obsojena v tromesečni zapor, prestala sta dne 18. maja svojo kazen. Nju prihod iz ječe bil je pravi triumf. Neštevilna množica, katera je že od ranega jutra čakala pred ječo in po sosednjih ulicah in trgih, sprejela ja je, ko sta stopila med njo, z burnimi živioklici in razne deputacije pozdravljale so ja kot mučenika za sveto narodno stvar. Mnogim je od oduševljenja in morebiti tudi od srda do mažarskih zatiralcev prekipelo srce, da so se jim solze udirale po licih. — Mažarska vlada in nje nepremišljeni eksekutor Kuhén-Héderváry storila sta s celo to „cause celebre“ veliko taktično napako; kajti v isti meri, v kateri je postal popularnejši dr. David Starčević, vzraslo je v hrvaškem narodu sovraštvo do Mažarjev. Slovanom na škodo to gotovo ni, če pa bode na korist „Magyárorszagu“, o tem naj premišlja pa Tisza s Héderváryjem.

„Hrvatsko naravoslovno društvo u Zagrebu.“ Že 1. 1865. je izprožil prof. V. Mihajlović misel, da je treba za Hrvaško osnovati naravoslovno društvo, katero bi širilo naravoslovne discipline med hrvaškim narodom ter tako uplivalo na uspešnejši razvoj kulture. Toda takrat ni še bil temu ugoden čas, niti niso imeli Hrvati potrebnega središča za take težnje, a tudi ni bilo moči, katere bi se poprijele te stvari. Še le danes, ko združuje hrvaško vseučilišče v Zagrebu krepke moči v sebi, mogla je oživeti krasna misel, za katero si je največ zaslug pridobil predsednik Hrv. naravosl. društva, prof. Spiridion Brusina. Društvo se je osnovalo lani o petdesetletnici preporoda hrvaške književnosti in je že v prvem svojem početku sijajno zasvedočilo, da stoji vsa osnova na trdni in stalni podstavi. Ravnokar je namreč izdalo prve tri broje svojega glasila pod zaglavjem: „Glasnik hrvatskoga naravoslovnoga društva“. Uredjuje S. Brusina. Godina I. — Broj 1—3. Siečanj—Lipanj. Zagreb. Vlastništvo i naklada društva. 1886. Str. 144. Ta „Glasnik“ dobivajo društveniki, a društveniki plačujo na leto 6 gl. društvenine in 1 gl. upisnine za vselej. Vsebinska prvimi trem brojem je naslednja: V članku: „O postanku hrvatskoga naravoslovnoga dru-

štva“, opisuje prof. S. Brusina zgodovino društva; prof. Oton Kučera razlaga razvoj naravoslovnih znanosti in njih upliv na človeštvo v razpravi: „Čovjek i prirodna znanost“; nadaljnji članki so: „Lov u Fruškoj Gori“ — kraljević Rudolfo; „Uspjesi pokusa sa aklimatizacijom bilja na Rieci“ — nadvojvoda Josip; „Upliv vanredno stroge zime na Rieci“ — nadvojvoda Josip; „Phallus imperialis“ von Stephan Schulzer von Muggenburger; „Palaeoichthyologische Beiträge“ — von Dr. Drag. Gorjanović-Kramberger. Razven tega bogatega gradiva je še bibliografija in razne vesti. — Društva delovanje se ne bode raztezalo samo na Hrvaško, kajti društvo si je razširilo zdatno svoje področje in bode priobčevalo v svojem glasilu razprave, tičoče se v obče jugoslovanskih pokrajin. Kakor se vidi iz prvih treh brojev, prinašal bode „Glasnik“ razprave ne samo v hrvaškem, ampak tudi v ruskem, latinskem, nemškem, francoskem, angleškem in italijanskem jeziku, in v obče razprave, katerim so predmeti Fauna, Flora in Gea Hrvaške in sploh vseh jugoslovanskih pokrajin. — Društvu želimo krepkega razvoja; želimo pa tudi, da v kolo hrvaških učenjakov stopijo naši naravoslovci in s tem zasvedočijo zjedinjenje z bratovskim narodom hrvaškim na polji uzajemnega kulturnega delovanja.

Slovenščina v Zlati Pragi. 30. jan. t. l. je sklenil občni zbor „Pedagogické jednoty“ v Pragi, naj se proslavi spomin velikega slovanskega pedagoga Jana L. Maška z otvorjenjem posebnega društvenega odseka, kateremu bodi ime: „Maškova škola slovanských jazyků“. Zopet se je spomnil češki narod svojega mezimčka — Slovenca. Naš jezik se uči v novi šoli. O njem predava neprecenljivi slovenoljub g. Jan Lego. Začetek je krasen. Med poslušalci je 37 čeških učiteljev in 33 učiteljic. Iz izvestnega vira smo zvedeli, da je vnema teh blagih hčera in sinov češkega naroda za našo slovenščino nepopisljiva. Oni žrtvujo male proste ure, da se seznanjajo z onim govorom, kj se ozvanja oh Dravi in Savi in Soči in na bregovih jadranskih; ljubijo slovenščino, katero naši veljaki pehajo kot preprosto deset-

nico v kot, ščebetajoč v službi in družbi po švabski. Ljubezen do slovenskega jezika odlikuje posebno češke učiteljice. Pretesna jim je širna, krasna češka „vlast“, njih srce objema tudi slovensko našo domovino. In naše učiteljice? Oj te pa kleče z malimi, častnimi izjemami pred nemškim molohom. — G. Lego seznanja vrle poslušalce svoje vsestranski s Slovanstvom. 18. maja t. l. je čital v „Maškovi šoli slovanskih jezikov“ krasen sestavek, prekipel od sočutja do nas. Obseg mu je bil: „Charakteristika národa slovinského“. Slava g. Legu! Slava češkemu učiteljstvu! Kdaj se otvori v „beli“ Ljubljani kurs za proučevanje češkega jezika in češke književnosti?

Kako globoko moralno je padel srbski kralj Milan in kakošne vrste ljudje so njegovi svetovalci, dokazuje najbolje ta le iz uradnih „Srpskih Novin“ od besede do besede prevedena naredba:

„Mi Milan prvi po milosti božji in volji naroda kralj Srbije, po nasvetu zastopnika Našega ministerstva za prosveto postavljamo: za sprovodnika druge vrste pri pošti uzički Andreja Matiča, profesorja gimnazijske realke v Knjaževci iz službenih ozirov. — Milan s. r.“

Torej profesor se odstavlja in namešča za poštnega sprovodnika! Človek, čitajoč to naredbo, bode se nehoté uprašal, če je Srbija še v Evropi in v dotiki s svetos omiko, kajti tako ravnanje daje se primerjati le še s kruto samovoljo kitajskega cesarja. To vnehoupijočo krivico pa je „propalica“ Milan po nasvetu jednega krvnikov srbske svobode storil učenemu, vedno vestno svoje dolžnosti vršecemu profesorju le radi tega, ker je o volitvah svoj glas oddal protivnemu kandidatu. Res, sedanji srbski dvor zasluđuje, da bi Bog dal dežiti nadenj žveplo in ogenj. Toliko nedolžno prelite krvi, toliko v nebokipečih krivic ima brezsrčni Milan že na svoji vesti, da se more po vsej pravici primerjati grozovitemu Neronu. Uboga Srbija! Zato li so te tvoji junaki osvobodili turškega jarma, da te uniči lastni vladar?

O bodoči veliki vojni Rusije — vojni Slovanstva z Nemštvom — govori se na Ruskem čedalje več. Vsakdo je uverjen, da mora do te vojne prej ali slej priti in da more le vojna rešiti Evropo onega po Bismarku upeljanega militarizma, ki jo tlači kot mōra in zavira ves njen razvoj. — Vojna ta bode pa grozna. Bržkone take ne poznaje še svetovna zgodovina. Dva milijona pešcev in 360.000 jezdecev redne vojske čaka po velja „bjelago carja“, da odide v boj za „otečestvo“, za „pravoslavije“, za „slavjanskiju čest“. To silno vojsko podpira še ogromna domobranska moč države in pa — in to je za Rusijo neizmerno imenitno — general „Morozov“, kakor Rusi imenujejo svojo kruto zimo, katera je tako neusmiljeno uničila Napoleonovo vojsko pri Moskvi.

Sovražniki Rusije se tolažijo s tem, da utegne imeti nedostatek denarnih sredstev za veliko, dolgo trajajočo vojno, češ, da so njene financije v jako slabem stanju. Temu nasproti pa zagotavljajo ruski časniki, da financije Rusije gotovo niso slabše urejene, nego vsake druge evropske države, ter opozarjajo poleg tega, da se v Evropi sploh kaj rado pozablja računati s požrtvovalnostjo ruskega naroda, katera je gotovo tolika, da nikjer drugje ne tako. Te dni se je raznesla po Rusiji tudi vest, katera je vzbudila splošno naudušenje in pouzdignila narodno samozavest. Car je neki uprašal finančnega ministra, če je denarno stanje države tako, da bi mogla začeti večjo vojno, in ko je ta odgovoril da, dostavil je:

„V tem slučaju bodem jaz iz svojega imetka žrtvoval tri sto milijonov rubljev.“ Lahko si mislimo, kako bi tak vzgled „batuškin“ uplival na požrtvovalnost vsega ruskega naroda.

Jako pomenljive vesti prihajajo iz Rusije. — Car, ki je daljšo dobo stanoval pod južnim obnebjem na prekrasnih črnomoških obalah krimskega poluotoka ter na svojem, z jutrovo razkošjo upravljenem gradu Livadiji, sprejemal domače in tuje ministre in diplomate, bil je v Sevastopolu — tem svedoku ruskega junaštva — navzoč, ko so spustili v morje novo veliko vojno ladijo „Česmo“. O tej priliki izdal je proglas, v katerem naglašja, da je nekdanj tako slavno in mogočno črnomoško brodovje zopet oživljeno in da je uverjen, da bode, ako bi to zahtevale okoliščine, kazalo se vedno v čast in slavo države in naroda.

Po končanih slavnostih odpeljal se je car s carico in prestolonaslednikom v starodavno prvostolnico velike svoje države, v „belokamennuju, zlatoglavuju matušku Moskvu“, da preživi v njej v sijajnih palačah Kremljevih nekoliko dni. Pri sprejemu v Kremli pozdravil je carja „gorodskoj golovà“ (župan) s sledečimi prepomenljivimi besedami: „Zastopniki stanov prve prestolnice ponujajo Ti, car samodržec, najponižneje soli in kruha, prinašajo Ti naproti ljubezen in zagotavljajo Te o veselji, da morejo videti in sprejeti Tebe, carico in carjeviča. Prihajaš nam s srečnega juga! Naše nade so krilate; naša vera, da bode krščanski križ zasijal na sveti Sofiji, utrjuje se. Tako misli in na to se zanaša Moskva“. V „Uspenskom soborě“ (vnebohodni cerkvi) pa je mitropolit Joannikij omenil v svojem nagovoru, da ruski narod od svojega carja pričakuje, da izvede od prednikov svojih oporočno prevzeto nalogo.

Ako je že carjev sevastopolski proglas iznenadil vso Evropo, tedaj sta moskovska nagovora vso njeno diplomacijo v pravem zmislu besede konsternovala. Da se car o tako slavnostni priliki sme tako nagovarjati, kakor je to storil moskovski župan, in da mu je mitropolit smel pripominjati oporoko Petra Velikega, to ima vsekakor velik političen pomen in pripravlja na velike dogodke, katerim se bržkone bližamo z rapidno hitrostjo. Znano je, da se v Rusiji od nekdanj vsi imenitnejši dogodki naveščujejo v starodavni prvostolnici Moskvi, in vsem nam so še v spominu one besede, katere je pokojni car osvoboditelj izpregovoril v „granovitoj palatě“ Kremlja leta 1878. pred vojsko s Turčijo. Nagovor moskovskega župana — kateri je seveda prej odobril car sam — odstranil je nekoliko zagrinjalo, katero nam je prikrivalo carjevo bivanje v Livadiji, in strmeči svet vidi sedaj, da car ni južnega podnebjja izbral si za odpočitek, ampak za resno, važno, za rusko državo in veljavo Slovanstva neizmerno imenitno delo. Uverjeni smo, da ne bode dolgo trajalo, da zvemo še več.

Stritarjev večer. — Dne 5. junija priredi dunajsko akademično društvo „Slovenija“ slavnosten večer v čast profesorja Josipa Stritarja, da proslavi dvajsetletnico njegovega književnega delovanja. Ker so zasluđe profesorja Stritarja za razvoj novejšje naše književnosti splošno poznane, nadejamo se, da bode omenjeni večer ves slovenski narod v duhu navzočen pri omenjeni slavnosti. Najbolje se bode zasvedočilo to, ako se slavljence in slaviteljev spominjamo s primernimi izjavami.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošilajo upravništvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvostopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.